

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра української мови

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Жанна Колоїз

Протокол № _____

« ____ » _____ 2023 р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2023 р.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ПАРАМЕТРИ
ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ:
ЛІНГВІСТИЧНИЙ ТА ЛІНГВОДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Кваліфікаційна робота студентки групи
УАФм-22 другого (магістерського) рівня
спеціальності 014.01 Середня освіта
(Українська мова і література),
додаткової спеціальності 014.02 Середня освіта
(Мова і література англійська)
Городецької Анни Миколаївни

Керівник: доктор філологічних наук,
професор **Колоїз Ж. В.**

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS ____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (ім'я та прізвище)

Члени ЕК _____

(підпис) (ім'я та прізвище)

(підпис) (ім'я та прізвище)

(підпис) (ім'я та прізвище)

(підпис) (ім'я та прізвище)

Кривий Ріг – 2023

АНОТАЦІЯ

Городецька А. М. Структурно-семантичні параметри фармацевтичної терміносистеми: лінгвістичний та лінгводидактичний аспекти : кваліфікаційна робота. Кривий Ріг, 2023. 97 с.

У науковій праці досліджено структурно-семантичні параметри фармацевтичної терміносистеми, передовсім фармацевтичних термінів із компонентами *дерма-* / *дерм-*, *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*, *гастро-* крізь призму лінгвістичного та лінгводидактичного аспектів. З'ясовано зміст понять на зразок «медичний термін» та «фармацевтичний термін», їх диференційні ознаки; виокремлено основні підходи до систематизації фармацевтичної терміносистеми загалом та лексико-семантичної групи зокрема; схарактеризовано структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості фармацевтичних термінів із компонентом *дерма-* / *дерм-*; виявлено структурно-граматичну та лексико-семантичну специфіку фармацевтичних термінів із компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*; простежено структурно-граматичний та лексико-семантичний потенціал фармацевтичних термінів із компонентом *гастро* / *гастр-*; репрезентовано лінгводидактичний аспект вивчення фармацевтичної термінології у спеціальних закладах (медичних коледжах) та запропоновано алгоритм розуміння значення фармацевтичних термінів середньостатистичним носієм мови, зокрема й здобувачами неспеціальної освіти.

Ключові слова: фармацевтична терміносистема, термін, терміноназва, структурно-граматичні особливості, лексико-семантичні особливості, структура, семантика, найменування, лінгводидактика.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ Й СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ В ДОСЛІДЖЕННІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ	9
1.1. Шляхи формування та розвитку фармацевтичної терміносистеми.....	9
1.2. Наукова інтерпретація поняття «фармацевтична терміносистема».....	17
Висновки до першого розділу.....	29
РОЗДІЛ 2. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ЕЛЕМЕНТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ	31
2.1. Структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості фармацевтичних термінів із компонентом <i>дерма-</i> / <i>дерм-</i>	33
2.2. Структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості фармацевтичних термінів із компонентом <i>кардіо-</i> / <i>кардіа-</i> / <i>кард-</i>	40
2.3. Структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості фармацевтичних термінів із компонентом <i>гастро-</i> / <i>гастр-</i>	49
Висновки до другого розділу.....	55
РОЗДІЛ 3. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ	57
3.1. Аналіз чинних програм і підручників.....	57
3.2. Рівень сформованості мовної компетентності здобувачів освіти в параметрах фармацевтичної терміносистеми.....	62
Висновки до третього розділу.....	80
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97

ВСТУП

У сучасній українській лінгвістиці відбувся докорінний злам векторів дослідження мовних явищ у зв'язку з формуванням й активізацією функційно-стилістичного і комунікативно-прагматичного напрямів. Поступовий відхід від вивчення суто структурних і семантичних властивостей мовних одиниць можна пояснити тим, що виникла потреба в умотивованому послугуванні мовою в різних сферах людської діяльності. Розвиток науки в кінці ХХ – на початку ХХІ століття спонукав корегувати наукову мовну картину світу не тільки для спеціалістів, але й для пересічних носіїв мови, які стали потребувати роз'яснення нюансів фундаментальних знань, усвідомленого й адекватного використання наукової термінології в повсякденній діяльності.

Позамовні чинники змусили мовознавців умотивовано підійти до розв'язання проблем наукового стилю мовлення загалом і функціонування наукового термінологічного апарату зокрема. Серед наукових розвідок подібного типу особливих зусиль потребувала термінологічна система медицини і фармацевтики. Здійснено потужну дослідницьку діяльність такими лінгвістами, як-от: М. Вакуленко, С. Вострова, Н. Гимер, В. Іващенко, І. Кочан, З. Куделько, Т. Луковенко, Т. Маслова, О. Михайлова, Н. Місник, Р.-Ю. Перхач, О. Селіванова, Л. Томіленко та інші. Практично в кожній їхній науковій праці розглянуто особливості поняття «термін», безпосередньо або опосередковано запропоновано його дефініцію, акцентовано на його диференційних ознаках (точність, емоційна й експресивна нейтральність, однозначність, стислість, функційність, стандартизованість тощо). Саме такі вимоги до термінотворення є актуальними для сучасної науки, оскільки відповідають потребам суспільства у продукуванні й поширенні наукових знань.

Систему медичних термінів в лінгвістичній традиції досліджували в різних аспектах (формально-структурному, когнітивному, функційно-стилістичному, семіотичному, семантико-типологічному, прагматичному тощо) на основі різної джерельної бази й різні науковці. Щоправда, у медичній

терміносистемі, як і термінологічній системі загалом, залишається ще чимало лакун, заповнення яких потребує скрупульозних наукових розвідок.

Фармацевтична термінологія як частина загальної медичної терміносистеми викликала неабияке зацікавлення лінгвістів на початку ХХІ століття. Наразі здійснено вивчення фармацевтичних термінів на позначення лікувальних препаратів (Р. Заболотня, С. Лехніцька, О. Михайлова, К. Сопова, Г. Хирівська); досліджено фармацевтичну систему на позначення лікарських рослин (В. Калько, Л. Усик); проаналізовано парадигматичні відношення в системі фармацевтичної термінології (С. Лехніцька, Г. Хирівська); описано фармацевтичну термінологію у різних жанрах фармацевтичного дискурсу (А. Боцман, К. Макеєв, А. Томашевська, Р.-Ю. Перхач, В. Станівчук); осмислено прагматичне спрямування наукових знань у галузі фармацевтики на формування професійних умінь і навичок (Г. Єрємкіна, Н. Гожелова, Т. Лещук, Е. Мокрієнко, Л. Смольська, Т. Тітієвська).

На сьогоднішньому етапі розвитку лінгвістики, ураховуючи навіть таку поважну традицію, залишилося багато нерозв'язаних завдань, які потребують пильної уваги дослідників, потребують деталізації та нових підходів, що й зумовлює **актуальність** подальших наукових розвідок.

Усвідомлюючи те, що в межах запропонованої наукової праці ми не маємо змоги подати вичерпний аналіз усього фармацевтичного корпусу, вважаємо за доцільне зосередити увагу лише на окремих елементах фармацевтичної терміносистеми, що вирізняються продуктивністю й містять у своїй структурі ті чи ті запозичені компоненти.

Мета кваліфікаційної праці – дослідження структурно-семантичних параметрів фармацевтичних термінів із компонентами *дерма-* / *дерм-*, *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*, *гастро-* / *гастр-* крізь призму лінгвістичного та лінгводидактичного аспектів.

Для досягнення окресленої мети розв'язували такі **завдання**:

1) з'ясувати зміст понять «медичний термін» загалом та «фармацевтичний термін» зокрема, виявити їх диференційні ознаки;

2) виокремити основні підходи до систематизації фармацевтичної терміносистеми загалом та лексико-семантичної групи зокрема;

3) схарактеризувати структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості фармацевтичних термінів із компонентом *дерма-* / *дерм-*;

4) виявити структурно-граматичну та лексико-семантичну специфіку фармацевтичних термінів із компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*;

5) простежити структурно-граматичний та лексико-семантичний потенціал фармацевтичних термінів із компонентом *гастро-* / *гастр-*;

6) репрезентувати лінгводидактичний аспект вивчення фармацевтичної термінології у спеціальних закладах (медичних коледжах) та запропонувати алгоритм розуміння значення фармацевтичних термінів середньостатистичним носієм мови, зокрема й здобувачами неспеціальної освіти.

Об'єктом дослідження є фармацевтична терміносистема.

Предметом наукової праці є структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості фармацевтичних термінів із компонентами *дерма-* / *дерм-*, *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*, *гастро-* / *гастр-*, зокрема й у проєкції сучасної лінгводидактики.

Джерельною базою послужили спеціальні праці, зокрема й інтернет-ресурси, розміщені у вільному доступі: 1. Державний формуляр лікарських засобів / за ред. М. Л. Аряєва, Г. М. Бутенка, Ю. І. Губського та ін. Вип. 10. Київ : ДП «Державний експертний центр МОЗ України», 2018. 1222 с.; 2. Каталог лікарських засобів – нормативно-директивні документи МОЗ України. URL : <https://mozdocs.kiev.ua/likl.php?nav=2>; 3. Кніпович М. Ф. Словник медичної термінології. Латинсько-українсько-російський. 2-ге вид. Детройт : Бібліотека наукового товариства ім. Т. Шевченка, 1985. 442 с.; 4. Компедіум – лікарські препарати. URL : <https://compendium.com.ua/uk/>; 5. Словник іншомовних слів / за заг. ред. О. С. Мельничука. Київ : АН УРСР, 1974. 865 с.

Картотека фактичного матеріалу, дібраного вибіркоким методом, становить близько 300 лінгвоодиниць.

Основні методи дослідження. Під час провадження наукового дослідження найширше послуговувалися *методом аналізу й синтезу*, зокрема для: вивчення теоретичних засад дослідження фармацевтичної термінології, дослідження проблеми класифікації фармацевтичних термінів у лінгвістичній традиції (*теоретичний аналіз*), узагальнення теоретичних відомостей про ключові поняття фармацевтичної системи, її диференціації (*теоретичний синтез*); систематизація фактичного матеріалу та його впорядкування (*системний аналіз*). Окрім того, як основний використовували й *описовий метод* з елементами *компонентного аналізу* задля опису структурно-семантичних параметрів досліджуваних фармацевтичних найменувань, а також *метод експерименту*. Принагідно задля виявлення продуктивності тієї чи тієї лексико-семантичної підгрупи скористалися *методом кількісних характеристик*.

Наукова новизна дослідження полягає у проведенні самостійного комплексного аналізу окремих елементів фармацевтичної терміносистеми. Уперше здійснено їх структурно-граматичний та лексико-семантичний аналіз, виявлено й описано основні лексико-семантичні групи відповідних терміноназв, продуктивні словотвірні процеси, що їх супроводжують. Запропоновано методичні рекомендації щодо формування вмінь і навичок активного й усвідомленого послуговування такою лексикою у професійному мовленні студентів-фармацевтів медичних коледжів.

Практичне значення роботи полягає в тому, що результати проведеного дослідження сприятимуть подальшій розробці окреслених проблем, вони можуть бути корисними як учителям-словесникам для підготовки уроків української мови з теми «Термінологія», викладачам та студентам філологічних факультетів під час вивчення лексичних засобів наукового стилю мовлення, медичним працівникам та фармацевтам для системного бачення проблеми когнітивної карти сучасних фармацевтичних термінів, пересічним носіям мови, які зможуть усвідомити сутність назв ліків.

Результати проведеного дослідження було **апробовано** у вигляді доповідей, а саме: «Соціолінгвістичний вимір аксіологічних фрагментів фармацевтичного дискурсу» (Всеукраїнська студентська наукова інтернет-конференція «Актуальні питання сучасної філології та журналістики» (Тернопіль, 19 квітня 2023 р.)); «Структурно-семантичні параметри фармацевтичної терміносистеми» (III Міжнародна науково-практична студентсько-учнівська конференції «Мовні виміри світу» (Житомир, 20 квітня 2023 р.)); «Фармацевтична терміносистема української мови: лінгвосоціологічний аспект» (Всеукраїнські студентські наукові читання, присвячені Дню слов'янської писемності (Кривий Ріг, 17 травня 2023 р.)).

За темою магістерської праці опубліковано чотири статті, а саме:

1. Городецька А. М. Моделювання концептосфери сучасних назв лікувальних препаратів з компонентом *дерма-/дерм-*. *Мова, культура, література у спектрі сучасних українознавчих досліджень* : зб. наук. праць. Warszawa : Uniwersytet Warszawski, 2023. Т. 2. С. 90–106.

2. Городецька А. М. Моделювання системи медичних термінів з компонентом *кардіо-*. *Матеріали студентських наукових читань* : зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2020. Вип. 7. С. 46–55.

3. Городецька А. М. Моделювання системи лікувальних препаратів із компонентом *гастро-*. *Матеріали студентських наукових читань* : зб. наук. праць. Кривий Ріг, 2021. Вип. 9. С. 23–34.

4. Городецька А. М. Типологія медичного дискурсу в лінгвістичній традиції. *Мовні виміри світу* : матеріали конференції. Житомир, 2021. С. 32–35.

Структура роботи. Наукова праця складається зі вступу, трьох розділів, списку використаної літератури, який нараховує 107 позицій, списку використаних джерел, що містить 5 найменувань. Загальний обсяг роботи – 97 сторінок, з них – 78 сторінок основного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ Й СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ В ДОСЛІДЖЕННІ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Формування термінологічного підґрунтя тієї чи тієї наукової царини є одним із визначальних чинників розвитку кожної галузі людського знання, ознакою системного усвідомлення всіх аспектів аналізованих явищ, показником високої організації їх теоретичної обґрунтованості, раціональним шляхом установаження адекватної наукової комунікації й можливістю впроваджувати досягнення наукових розвідок у практичній діяльності людства. Оскільки еволюція наукових знань виявила неабияку активність за останні два століття, то можна констатувати, що остаточне укладання сукупності основних терміносистем є ознакою цього відтинку часу. Відповідно, продукування термінологічних назв не залишилося поза увагою сучасних лінгвістів, які презентували глибокі й усебічні розробки цього шару лексичної системи. Лінгвістичний аналіз термінотворення в науковій традиції вважають необхідним з багатьох причин. Окрім суто мовознавчої зацікавленості в детальному лексико-семантичному й лексико-граматичному описі, тематичному й граматичному структуруванні, постає послідовне прагматичне завдання – надати фахівцям розуміння сутності процесу творення й функціонування такої лексики, що спричинить усвідомлене послугування нею через сформовані вміння й навички лексичного аналізу.

1.1. Шляхи формування та розвитку фармацевтичної терміносистеми

Найбільш значущими постатями, які займалися розробкою сучасних проблем загальної термінології, на нашу думку, є Н. Гимер [8; 9], А. Д'яков [14; 15], В. Іващенко [21], І. Кочан [27], З. Куделько [28], Т. Маслова [46], О. Михайлова [49; 50], О. Селіванова [70], Л. Томіленко [85], а також такі творчі колективи українських мовознавців, як-от:

1) С. Булик-Верхола, Г. Наконечна, Ю. Теглівець [3], у наукових розвідках яких розглянуто можливості врахування історичного контексту для формування сучасних термінів задля збереження принципу наступності у транслюванні наукової інформації, проаналізовано шляхи входження терміноназв в українську мову з різних мов світу;

2) М. Вакулєнко [4], у книгах якого розглянуто парадигматичні відношення в системі термінів, зокрема синонімічні, омонімічні, паронімічні, полісемічні, окреслено семантичні, граматичні, фонетичні проблеми формування наукового термінологічного апарату загалом;

3) Л. Власенко, В. Дубічинський [5], у дослідженнях яких умотивовано принципи побудови термінологічних словників, здійснено спробу демонстрації зразків перекладу термінів, що, безперечно, покликано допомогти спеціалістам у практичній діяльності, зокрема в роботі із науковими джерелами, написаними іноземними мовами;

4) А. Ліпінська [39], у роботах якої акцентовано увагу на сформованих в українській мові продуктивних словотвірних моделях термінологічних назв;

5) О. Бондарець, О. Павлова, Л. Терещенко [57], в їх працях яких висвітлено історію становлення термінології як науки, розтлумачено сутність поняття «термін», його структурних властивостей, окреслено актуальні тенденції розвитку сучасної української чи то зарубіжної термінології, запропоновано ідеї прикладного послугування науковим термінологічним апаратом.

Розглянемо, як українські мовознавці розтлумачують поняття «термін» загалом і «медичний термін» зокрема. Так, А. Д'яков, спираючись на загальнонаукову дефініцію терміна, представлену в термінологічних словниках, окреслює його основні ознаки: відповідність нормам певної мови, здатність виявляти системні властивості, наявність витлумачення, яке спирається на відповідне поняття, прояв самостійності функціонування, компактність формулювання, незалежність від контексту, точність, змістова насиченість, однозначність, відсутність синонімів,

благозвучність [14, с. 12–13]. А. Ліпінська витлумачує відповідне поняття через слово чи то словосполучення, які супроводжує атрибутивним поширювачем «спеціальне», оскільки, на її думку, вживання таких одиниць обмежене професійною сферою й особливими умовами [39, с. 30]. До основних ознак терміна дослідниця уналежнює чіткість дефініції, у якій відбивається поняття про досліджуване явище, однозначність, відсутність здатності утворювати полісемічні, омонімічні й синонімічні ряди, належність до певної галузі наукових знань, стислість [39, с. 31]. Суголосна з думкою А. Ліпінської й позиція С. Булик-Верхоли [3, с. 4], яка так само кваліфікує актуалізований термін як слово чи то словосполучення, за якими закріплює особливий статус: позначати спеціальне й чітко окреслене поняття тієї чи тієї царини науки, освіти, техніки, мистецтва, суспільно-політичної сфери тощо. Такі одиниці, узагальнюють дослідниця, мають здатність вступати в системні відношення з іншими мовними одиницями, тобто утворюють особливу терміносистему. Підґрунтям представлених дефініції аналізованого поняття слугував функційний аспект терміназви, що може проявитися в субсистемі тієї чи тієї галузі людської діяльності.

Проаналізувавши дефініції поняття «термін» у працях українських мовознавців, приймаємо потрактування М. Вакуленка як найбільш вдале: термін (від грецьк. *τέρμα* «межа») – це «одиниця лексичного рівня (слово або словосполучення), яка позначає певне поняття у відповідній галузі людської діяльності, утворює функційно-тематичний клас галузевої лексики і є органічним (системним або позасистемним) елементом термінологічного фонду» [4, с. 49–50]. Не залишаємо поза увагою й думку мовознавця щодо ознак терміна, які гарантують вдале його функціонування в системі мови: 1) точність; 2) суттєвість; 3) зрозумілість; 4) гнучкість; 5) доброзвучність; 6) системність; 7) органічність; 8) сполучуваність; 9) однозначність; 10) номінативність; 11) стислість [4, с. 3–4].

Ми підтримуємо такий погляд на усвідомлення поняття «термін» і стверджуємо, що термін є продуктом штучного створення асоціаціями вчених

– представників тієї чи тієї науки. Як мовний знак терміноназва здатна виражати фіксоване поняття, однаково й адекватно зрозуміле, навіть поза контекстом, носіям мови. Комплексний аналіз терміна, зокрема й етимологічні розвідки, здебільшого уможлиблює усвідомлення вмотивованості його внутрішньої форми. Відповідно всі, хто послуговується системою термінів, усвідомлюють мовну картину світу, яку наука демонструє перед суспільством, виконуючи функцію пізнання дійсності.

Окрім дослідження проблем загальної термінології, у сучасній лінгвістиці сформовано низку наукових шкіл, що вивчають галузеві термінологічні системи. Зупинимося на розгляді еволюції становлення медичної термінологічної підсистеми, оскільки вона є фундаментальною основою, з якої виокремилася підсистема фармацевтичних термінів. Науковці подають авторські витлумачення поняття «медичний термін». Так, скажімо, Д. Сизонов, узагальнює досвід вітчизняної лінгвістики, репрезентує його особливості крізь призму основних наукових шкіл, як-от: Київська термінологічна школа враховує формально-структурний, когнітивний, порівняльно-історичний та функційно-стилістичний підходи; Харківська термінологічна школа у розкритті сутності медичної терміноназви зосереджує увагу на семіотичному, семантико-типологічному та прагматичному аспектах; Львівська термінологічна школа звертає увагу на ознаки кодифікованості, систематизації й унормуванні термінів [73, с. 2].

В. Левченко визначає основні ознаки медичного терміна, які можуть бути покладені в основу визначення, підкреслюючи, що «найголовнішою ознакою саме медичної термінології є однозначність, тобто медичний термін в жодному разі не може бути багатозначним. Другою (не менш важливою) ознакою медичних термінів є точність та відсутність синонімів. Медичний термін повинен бути максимально точним та однозначним» [32, с. 116].

Н. Місник виокремила п'ять етапів формування медичної термінології, уналежнюючи її до однієї з найархаїчніших. Її формування почалося з IX століття. На сьогодні відбувається еволюція п'ятого етапу, що передбачає

перегляд, відродження й упорядкування з дотриманням чітких концептуальних засад термінотворення й терміновживання (відповідність структурі мови, доцільності запозичень за умови збереження національної специфіки, безпосереднє структурне калькування з мови-оригіналу, відновлення органічних для української мови словотвірних моделей) [51, с. 202].

З-поміж багатьох із них заслуговує на увагу системний підхід до вивчення медичних термінів в різних аспектах: 1) історичному (Г. Дидик-Меуш, В. Німчук, Т. Олещук, О. Олійник, В. Передрієнко, Т. Файчук); 2) діалектному (В. Баденкова, Я. Вакалюк, П. Гриценко, О. Малахівська, М. Рут, Т. Чайко); 3) етимологічному (Г. Краковецька, М. Терехова).

Окрім того, Н. Германович [7, с. 1], досліджуючи медичні терміни із назвами соматичних хвороб, подає огляд наукових розвідок, у яких зосереджено увагу на термінологічних підсистемах медицини: 1) термінологія косметики і косметології (Н. Гимер); 2) генетична термінологія (Т. Соколовська); 3) термінологія медичної радіології (І. Корнейко); 4) найменування шкірних хвороб (О. Петрова); 5) кардіологічна термінологія (Р. Стецюк); 6) судово-медична термінологія (Т. Лепеха); 7) логопедична термінологія (І. Іваненко); 8) мікросистема акушерства і гінекології (Г. Морозова); 9) гомеопатична лексика (Т. Луковенко); 10) клінічна термінологія (Н. Місник) тощо.

Можемо доповнити огляд наукових інтересів сучасних лінгвістів у галузі медичної термінології Н. Германович. На підставі ознайомлення з найбільш вагомими працями, виділяємо три групи напрямів, за якими відбувалося студіювання медичної термінології в останні роки.

Перший вектор досліджень пов'язаний із тематичним розподілом термінологічної лексики. Т. Луковенко [41] здійснила тематичний розподіл гомеопатичної медичної термінології і оприлюднила тематичну класифікацію медичних термінів, в основу якої покладено терміноназви на позначення анатомічних характеристик тіла людини, хвороб та їх збудників, засобів гігієни. Науковець вважає, що до медичної термінології необхідно додати

аналіз тематичних груп психологічної та педагогічної лексики, бо, як відомо, професійна лікарська діяльність дуже тісно пов'язана з пацієнтами різних психотипів. Д. Сизонов проаналізував лінгвопрагматичний та стилістичний потенціал медичних термінів [73; 74; 75] і вперше в українській лексикології піддав стилістичному аналізу медичні терміни, створивши їх єдиний реєстр у текстах засобів масової комунікації. Автор зосередив увагу на парадигматичних властивостях досліджуваного мовного матеріалу, аналізуючи синонімічні й антонімічні відношення в системі термінів.

Останнім часом усе більше під час розробки теорії медичної термінології науковці зосереджують увагу на словотвірних аспектах термінів, що сформувало другий вектор вивчення термінологічної системи. Так, Н. Місник [53], окрім детального тематичного розподілу медичної термінології, розглядає дериваційні процеси у формуванні термінологічного корпусу медичної науки, аналізує найбільш продуктивні способи словотворення, що, на її думку, сприятиме процесам стандартизації під час утворення нових слів у подальшій еволюції медичних знань. Акцентуючи на суфіксальному способі словотворення як на одному з найбільш продуктивних, дослідниця зупиняється на ролі афіксів, запозичених із латинської та грецької мов.

Ю. Дев'ятко [11; 12] студіює терміносистеми стоматологічних медичних термінів, пропонує структурну класифікацію мовного матеріалу, стверджуючи, що терміни можуть бути простими, складними, тобто терміні-композиції, і складені двокомпонентні. Зіставляючи термінологічні системи української та англійської мов, класифікує лексеми за способами їх словотворення і доходить висновку, що знання медичних терміноназв носіями мови, не тільки вузькими спеціалістами, дозволяє сформувати повноцінну мовну картину світу. В. Малахова [44] оприлюднює детальний частиномовний аналіз терміноназв медицини, презентуючи набори суфіксів і суфіксоїдів, що беруть участь у творенні різних моделей слів-термінів.

У роботах М. Телеки [79] здійснено аналіз продуктивних типів словоскладання у сучасній латинській медичній термінології, а саме словоскладання. Детально пояснено будову іменників-юкстапозитів, розтлумачено шляхи їх творення в українській мові, враховуючи, крім структурного, й семантичний аспект характеристики. А.Ткач [80; 81] демонструє активні процеси іменникового осново- та словоскладання, аналізує структуру словосполучення в системі українських медичних термінів, коментує частиномовну приналежність компонентів складних назв. Г Шалаєва [100] запроваджує загальний структурний аналіз медичної термінології, виокремлює двокомпонентні та багатоконпонентні складні назви, залучаючи до їх опису моделі (структурні схеми) з використанням латинських умовних скорочень. Особливе зацікавлення викликають терміни з п'ятьма , шістьма і більше компонентами, оскільки саме вони проявляють складні типи міжкомпонентного зв'язку, що спричиняє труднощі під час їх перекладу іноземними мовами, що і коментує дослідниця, пропонуючи власні варіанти міжмовних відповідників.

Третім вектором дослідження медичної термінології в україністиці є вивчення термінологічних систем англomовних дискурсів. С. Вострова [6] аналізує терміни, пов'язані з лікуванням ВІЛ / СНІДу в лінгвокогнітивному та комунікативно-прагматичному аспектах. Застосовуючи поняття «когнітивна ситуація» [6, с. 2], лінгвіст називає тематичні групи «фреймовими структурами» і здійснює їх комплексний структурно-семантичний аналіз в професійних і непрофесійних медичних текстах. А. Косенко [26], досліджуючи анатомічні, гістологічні, клінічні й фармацевтичні англійські терміносистеми, враховує специфіку надання медичних послуг в англomовних країнах і описує етимологію й дериваційні властивості англійських термінів.

Р.-Ю. Перхач [62; 63; 65; 66] наголошує на важливості перекладознавчого аспекту в дослідженні медичної термінології, зокрема назв медичних препаратів, апелює до нагальної потреба в дослідженні особливостей

термінів, засвідчених в інструкціях до медичних препаратів, засобів правильного перекладу, адже кількість імпортованих ліків за останні роки стрімко зростає. Через це дослідження термінів, уживаних в інструкціях до медичних препаратів, з боку перекладознавчого, семантичного й когнітивного аспектів уможливить виявлення виняткової своєрідності й відмінності [64, с. 190–191].

Попри активну зацікавленість українських мовознавців у проблемах функціонування, лексико-семантичного й структурно-граматичного наповнення термінологічних систем медицини, залишається багато нерозв'язаних проблем, що чекають глибокого й усебічного вивчення в подальшому. Н. Місник і Л. Симоненко [54] зазначають, що медична галузь знань потребує обов'язкового втручання мовознавців, оскільки спостережено суттєві проблеми в існуючих наборах термінів різних галузей медицини. Варіативність терміноназв, наявність синонімічних рядів для називання одного й того ж явища, прояв полісемічних відношень, що зафіксовано в низці лексикографічних праць, повинні бути усунені, що сприятиме кінцевому устаткуванню термінологічного апарату і більш якісній підготовці спеціалістів.

Упродовж останнього десятиліття українські лінгвісти піддали системному вивченню й фармацевтичну термінологію, виокремивши її з корпусу медичних термінів. Про необхідність лінгвістичного втручання в систематизацію термінології фармацевтики почали авторитетно заявляти професійні фармацевти, наголошуючи на тому, що особливо актуальним для фармації є науковий системний підхід до формування термінів, які найбільш вдало відображали б рівень досягнень галузі, забезпечували б її розвиток [99, с. 57]. І. Перцев [58; 59; 60], покликаючись на авторитетну думку наукової фармацевтичної спільноти, обговорює ситуацію, що склалася з ключовими фармацевтичними термінами на сьогодні (на противагу медичним, які системно впорядковані у вітчизняній лінгвістичній традиції), відзначаючи відсутність стандартизації, некоректність дефініцій, невмотивованість

номінації, семантичну подвійність, наявність синонімічних рядів, бездумне послугування термінами у професійній сфері, констатуючи: будь-яка фармацевтична діяльність має оперувати науково обґрунтованими, системно визначеними термінами, які точно відбивають суть фармацевтичної галузі, її взаємодію з дотичними дисциплінами, що особливо важливо в наш час, коли відбувається адаптація національного законодавства до європейського [61].

В. Черних, підтримуючи позицію сучасних фармацевтів, підкреслює, що фармацевтична термінологія поки що не є упорядкованою системою, вона не відповідає сучасним світовим тенденціям, що вирізняється стандартизацією товарів і послуг залежно від фаху, професійної майстерності спеціалістів, ґрунтованій на відповідальності за точність наданої інформації [99]. Услід за І. Перцевим науковець наголошує: здебільшого через невпорядкованість фармацевтичної термінологічної системи термінами цієї наукової галузі знань послуговуються неправильно. Непродуманість сформованих назв, непрозора й часто невмотивована внутрішня форма номена спричиняє непорозуміння не тільки у професійній комунікації між спеціалістами, але й створює проблеми в адекватному сприйнятті, наприклад, назв лікувальних препаратів серед споживачів фармацевтичної продукції [97].

З огляду на те, що науковці відповідної царини відчувають нагальну практичну потребу в розв'язанні низки лінгвістичних завдань формування фармацевтичної терміносистеми, вважаємо за необхідне спробувати розібратися у причинах виникнення проблеми, простеживши еволюцію становлення цього шару української лексики.

1.2. Наукова інтерпретація поняття «фармацевтична терміносистема»

Науковий період фармацевтичних знань почав формуватися на початку ХІХ століття в перших університетах на теренах України (Київ, Львів, Одеса, Харків). Фармакологія була невіддільною частиною медицини, тому не сприймалася як окрема наука і, відповідно, формування термінологічної

системи не вирізнялося системністю й стандартизованістю. До того ж у зв'язку з тісною єдністю з лікарською справою з усієї фармацевтики розвиток отримувала лише фармакологія, оскільки це стосувалося медичних препаратів, необхідних для лікування тих чи тих хвороб. І. Чекман зазначає, що послуговувалися назвами лікувальних препаратів рослинного й тваринного походження, термінами для лікування органів травлення, гормональних, серцево-судинних хвороб, на позначення фізіологічно активних і токсичних речовин. На початку ХХ століття з'явилися терміни на позначення нейротропних, протизапальних та протипухлинних препаратів [97, с. 15–18]. Аналогічну ситуацію окреслюють І. Нековаль [55] і Є. Світлична [69]. Зрозуміло, що процес номінації відбувався безсистемно і не враховував лінгвістичні рекомендації, тому що сама термінологічна система не була предметом зацікавленості мовознавців.

Тільки у ХХІ столітті з'являються перші комплексні словники фармацевтичної термінології, серед яких найбільш вагомим є Державна фармакопея України (2001 рік), де представлено найменування на позначення лікувальних препаратів, Фармацевтична енциклопедія за редакцією В. Черних (2010 рік). А. Зіменковський, В. Пономаренко, О. Піняжко, Т. Калинюк створюють базовий термінологічний глосарій клінічної фармації [19]. Цей період відзначено й активізацією суто лінгвістичних наукових праць, у яких українські мовознавці почали описувати фармацевтичну термінологію, спираючись на лексикографічні праці.

Комплексний і багатоаспектний аналіз фармацевтичної термінології на сучасному етапі розбудови мовознавчої науки вважають одним із актуальних напрямів, що передбачає й концептуальне вивчення лексики відповідної царини людського знання. Наразі в науковому обігу представлено чимало лінгвістичних доробків, які оприлюднюють різні аспекти фармацевтики, як-от: термінологія фармацевтичних дискурсів; історія формування фармацевтичних найменувань; терміни з міжнародними соматичними компонентами в сучасній українській мові; концептуальне, семіотичне,

прагматичне підгрунття культурного коду фармацевтичних термінів; косметологічна й косметична термінологія; кардіологічна термінологія; гомеопатична термінологія; лікарські препарати в інструкціях та рецептах; інструкції (англомовні й українські) до вживання лікувальних препаратів; греко-латинські префікси у фармацевтичній термінології тощо. Важливою для усвідомлення наукового обґрунтування принципів класифікації фармацевтичної лексики за кластерами є наукова праця Т. Толчєєвої [82].

Узагальнюючи тематичний огляд лінгвістичних розвідок, можна виокремити кілька напрямів лінгвістичних досліджень фармацевтичних термінів, оприлюднених останнім часом. Розглянемо більш детально сформовані вектори наукових інтересів українських лінгвістів.

Перший напрям являє собою детальний аналіз фармацевтичних термінів на позначення лікувальних препаратів, пов'язаних із різними розділами лікувальної справи. Так, Р. Заболотня досліджує джерела походження та морфемну структуру фармаконімів оториноларингології [18]. С. Лехніцька розглядає тематичні групи лікувальних препаратів з епонімічним і топонімічними компонентами. Заслуговує на увагу класифікація лексико-семантичних груп епонімів, серед яких представлено терміноназви епонімів-міфологізмів, де в основу найменування покладено богів і героїв Античності, власні імена людей, зокрема й історичних діячів. Топонімічні компоненти у процесі творення терміноназв лікувальних препаратів містять фрагменти назв міст та географічних понять. Окрім лексико-семантичного розподілу термінологічної лексики, лінгвіст аналізує морфемну структуру термінів та способи їх словотворення [33, с. 444–446].

О. Михайлова у співавторстві із С. Лехніцькою дослідила терміни на позначення знеболювальних лікувальних препаратів, формування яких відбувається на основі дворівневих ономасіологічних моделей. Критерієм класифікації лексико-семантичних груп аналгетичних препаратів слугували такі ознаки, як фармакологічний ефект, склад діючих речовин, використаних при його виготовленні, швидкість дії, лікарська форма тощо [49, с. 48].

К. Сопова аналізує термінологічні назви лікарських засобів, що застосовують у судовій експертизі, з урахуванням фонетичної, графічної, семантичної схожості називання. Науковець зауважує, що за рахунок таких подібностей споживачі фармацевтичної продукції можуть сплутувати терміни, не усвідомлювати сутність процесу найменування і, як наслідок, – неправильно витлумачувати їх внутрішню форму, а відповідно сприймати назви як результат довільної фантазії. Тому дослідниця подає систему рекомендацій для уникнення негативних ситуацій споживачами торгових марок продукції [77, с. 54].

Г. Хирівська репрезентує деталізовану систематизацію лексико-семантичного поля «Фармацевтика», у межах якого аналізує дві лексико-семантичні групи, серед яких найбільш продуктивною і розгалуженою є група «Лікарські препарати», у класифікаційну основу якої покладено комплексний опис ліків: лікарські препарати за фармакологічними властивостями; лікарські форми; шляхи введення ліків; механізм їх абсорбції, види препаратів та тривалість їх дії; дозування, призначене для лікування; взаємодія лікарських засобів під час їх одночасного застосування; види побічної дії лікарських засобів; хімічна структура активного фармацевтичного інгредієнта у препараті; назви синтетичних речовин; назви лікарських рослин; назви ускладнень, викликаних вживанням ліків; назви ліків, що впливають на різні системи організму людини [92, с. 70–74]. Дослідниця вдається до аналізу термінів-епонімів, в основу формування яких покладено назви місцевості й народів. Здійснюючи аналіз повної добірки назв лікувальних препаратів подібного типу, класифікаційним критерієм вона обирає форму лікарського препарату [91, с. 112–114]. На нашу думку, теорія термінологічної системи лікувальних (згідно з іншим підходом – лікарських) препаратів, хоч і представлена в сучасних наукових розвідках, однак не є викінченою.

Другим напрямом вважаємо дослідження фармацевтичної терміносистеми на позначення лікарських рослин. В. Калько прагне

вмотивувати формування термінів цього тематичного поля, виявити когнітивно-ономасіологічний механізм творення терміноназви, спостерігає вплив національної мовної картини світу на семантичну структуру назви лікарської рослини, тобто проєктує на психокогнітивні структури етносвідомості [22, с. 25]. Автор аналізує найбільш продуктивні терміні-композиції, граматичну структуру яких сформовано шляхом поєднання предиката з об'єктом. Досліджуючи семантичне наповнення фітонімів відповідного типу, доходить висновку: спосіб творення, характерний для назв отруйних рослин, зумовлений їх лікарськими властивостями.

Наукові розвідки В. Калько вплинули на розвій ідеї застосування когнітивних знань до опису мовного матеріалу в роботах Л. Усик, яка доводить необхідність залучення лінгвокультурологічного підходу до виявлення мотиваційної основи номінації лікарських рослин в українській мові. Такий вектор дослідження фармацевтичної лексики оцінюємо як перспективний, оскільки аналогічні студії системно виконано на матеріалі адигейської, англійської, кримськотатарської, німецької, марійської, польської, турецької, французької мов. Л. Усик коментує, так би мовити, невичерпний науковий інтерес до аналізу фітонімів, пов'язує його з постійним контактом людини із природою, з процесом пізнання людиною властивостей рослин, їх можливостей, способів використання, що, своєю чергою, відбила й під час найменування, беручи до уваги оцінки, ґрунтовані на колективній психології різних етносів; канали отримання інформації про довкілля; практичний досвід застосування тощо [88, с. 8]. Фітоніми як складова частина системи фармацевтичної термінологія, як вважає вчена, недостатньо досліджена на матеріалі української мови в аспекті когнітивістики. Розкриття механізмів породження цих найменувань в мові, що дасть змогу висвітлити зв'язок концептуальної картини світу з лексичним рівнем мови, відкриє перспективи для подальших лінгвістичних розвідок у галузі української лексикології.

Третім напрямом студіювання фармацевтичної термінології в україністиці вважаємо дослідження синонімічних парадигматичних відношень. С. Лехніцька аналізує функціонування фармацевтичних термінів та лексико-семантичні парадигматичні процеси, що відбуваються в лексичній системі, зокрема синонімію наукових і побутових (тривіальних) назв статевих гормональних лікувальних засобів грецького й латинського походження [33, с. 233]. Укладаючи ряди синонімів номенклатурних назв, мовознавець класифікує їх за такими тематичними групами, як-от: статева належність, терапевтичний ефект, спосіб виготовлення препарату, спосіб його застосування, інтенсивність дії лікувального засобу [33, с. 236], доходить такого висновку: формування синонімічних рядів у системі гормональних лікувальних препаратів відбувається за рахунок лексичних дублетів власне українського та грецького або латинського походження, які відрізняються функційно-комунікативною сферою використання.

На думку Г. Хирівської, вивчення синонімічних відношень у системі фармацевтичних термінів української мови перебуває на початковій стадії, адже мовознавці звернули увагу лише на деякі тематичні групи термінів. Водночас дослідниця застерігає від надмірного продукування термінів-синонімів. Вона вказує на суперечності, що з'являються на передньому плані. Ідеться насамперед про дублетність, пов'язану з інтернаціоналізацією термінології, «з різними формами мовної економії, згортання, експонента термінологічного знака» [94, с. 169]. З одного боку, якщо термінологічна система перевантажена дублетними парами, то це є свідченням її невпорядкованості, а з іншого, – якщо ці синонімічні пари закріплені й функціонують у науковому стилі мовлення, то усунення одного з членів ряду можна розцінювати як штучне втручання у формування мовної системи.

Г. Хирівська, не обмежуючись однією тематичною групою, пропонує власну класифікацію фармацевтичних термінів-синонімів: терміни-дублети; іншомовні слова; запозичене слово і питоме національне слово; структурні синоніми; терміни повної і короткої форм творення [94, с. 170]. Пропонує

класифікацію синонімічних рядів термінів фармацевтики, в основу якої покладено як тематичний розподіл лексики, так і її структурні властивості. До тематичних груп уналежнює терміни-епоніми, назви вітамінів, номенклатурні списки ліків. Класифікація за структурними показниками передбачає такі варіанти: слово і два словосполучення; два словосполучення; словосполучення й аббревіатура; слово і словесно-буквено-цифрова комбінація; декілька словосполучень, слово і аббревіатура [94, с. 171]. Дослідниця, аналізуючи причини виникнення синонімічних пар фармацевтичних термінів, наголошує на ролі лінгвальних та екстралінгвальних чинників їх формування, стверджує, що таке мовне явище не сприяє розвитку фармацевтики як галузі.

Четвертим напрямом студіювання фармацевтичної термінології можна виокремити лінгвістичний аналіз її функціонування у фармацевтичних текстах. А. Боцман звернувся до аналізу структурно-семантичних і прагматичних особливостей фармацевтичних текстів. Матеріалом слугували англomовні інструкції до вживання лікарських засобів, які продукуються у Великій Британії, Канаді, Сполучених Штатах Америки. Схарактеризовано такі жанри фармацевтики, як-от: наукова стаття, стаття з довідника, інструкція до характеристики лікувального препарату, положення із закону, що регламентує його виробництво і споживання, патентно-ліцензійний документ, що законодавчо закріплює право власності виробника [1, с. 3]. Автор дійшов висновку, що багаторазове повторення назв лікувальних препаратів є визначальною ознакою формування текстів подібного типу. У перспективі своїх наукових пошуків А. Боцман наголошує на необхідності вивчення відповідних текстів, що супроводжують продаж лікувальних препаратів, або ліків, в Австрії, Бельгії, Данії, Нідерландах, Німеччині, Норвегії, Швеції.

К. Макеєв дослідив жанрові особливості фармацевтичних текстів [45]. Акцент зроблено на особливостях перекладу фармацевтичних термінів з німецької мови українською. В. Станівчук, досліджуючи фармацевтичні

тексти-інструкції, проаналізувала їх структурно-семантичні особливості [78]. Опис лікувальних препаратів чітко композиційно структурований, тематичне наповнення відповідних текстів розподілено за рубриками-макроструктурами.

А. Томашевська аналізує англійську спеціальну лексику субмови «Фармація» в англomовному фармацевтичному дискурсі. Мовознавець вважає, що фармацевтична лексика є складовою тематичного поля «Медицина». До найвагоміших ознак фармацевтичного терміна уналежнено такі, як-от: динамізм під час формування в лексичній системі на певному синхронічному відрізку, урахування когнітивних впливів на змістове його наповнення, визнання терміна як концепто-мисленневого й вербального утворення, співвіднесеність з поняттям [84, с. 49]. Автор умотивовано аналізує термінологічний пласт лексики, наголошуючи: по-перше, фармацевтичні терміни можуть функціонувати і як частина термінологічного поля і як загальнозживані слова, що є підставою для формування синонімічних рядів у системі мови; по-друге, під час формування системи терміноназв необхідно враховувати сформовані традиції. Дослідниця диференціює лексико-семантичні групи функціонування фармацевтичних термінів: галузі фармацевтичної науки, обіг лікувальних засобів, що передбачає технологію їх виробництва, тривалість зберігання, правила вживання, форми випуску ліків, склад препаратів, механізми дії ліків, терапевтичні групи медикаментів тощо [84, с. 51]. Аналізуючи відповідну лексику в англomовному фармацевтичному дискурсі, А. Томашевська пропонує її структурно-граматичну й функційно-стилістичну класифікації, які, на нашу думку, продовжують традиції класифікації лексики у вітчизняних лінгвістичних доробках. Гадаємо, що принципи, покладені в основу лексичного розподілу в англійському фармацевтичному дискурсі, можуть слугувати основою для дослідження українських фармацевтичних корпусів.

Р.-Ю. Перхач аналізує тенденції функціонування фармацевтичної термінології в інструкціях до лікувальних препаратів, витлумачуючи первинне значення термінів, що, на думку дослідниці, сприятиме усвідомленню сутності називання ліків пацієнтами, які, купуючи їх, обов'язково ознайомлюються з рекомендаціями, викладеними в інструкції. Загалом зроблено успішну спробу детального структурно-семантичного аналізу фармацевтичних термінів, наявних у системі мови відповідників – загальноживаних слів або термінів, які емігрували до фармацевтичної підсистеми з термінологічних підсистем інших наук. Замислюючись над лінгвістичними процесами, спроможними змінити статус функціонування таких лексем у мові, дослідниця апелює до процесів неосемантизації й транстермінологізації. Неосемантизацію кваліфіковано як «надання статусу термінів загальноживаним лексичним одиницям рідної мови» [63, с. 95], а транстермінологізацію – як спосіб словотворення, згідно з яким здійснюється перехід терміна з однієї галузі знань до іншої термінології в новому значенні, інакше кажучи, відбувається метафоризація первинного значення [63, с. 96]. Аналізуючи функціонування термінів на позначення лікувальних препаратів у текстах інструкцій, Р.-Ю. Перхач з прикрістю констатує відсутність дотримання мовних норм у відповідних зразках, що потребують ґрунтовних лінгвістичних рекомендацій науковців. Автор наводить приклади текстів-інструкцій, де не дотримано навіть чіткої композиційної будови, деякі інструкції різняться складом рубрикацій, які варіюються від 15 до 24 сегментів [67, с. 193]. Цілком слушною є рекомендація щодо вдосконалення процесу підготовки спеціалістів-фармацевтів із обов'язковим упровадженням студіювання лінгвістики за фахом у медичних навчальних закладах. Виходячи з такої компетентної рекомендації, закономірним виявляється подальший вектор студіювання фармацевтичної термінології.

П'ятим напрямом дослідження лексики тематичного поля «Фармацевтика» є прагматичне спрямування наукових теоретичних знань,

пов'язаних із дослідженням системи фармацевтичних термінів. Фундаментальні розвідки слугують міцним підґрунтям для формування професійних умінь і навичок студентів фармацевтичних факультетів медичних університетів і коледжів. Серед досліджень такого спрямування виокремлюємо роботу Т. Лещук, де представлено прагматичний аналіз фармацевтичної номенклатури на матеріалі латинських термінологічних доміант у зіставленні з варіантами власне українських термінів-еквівалентів [37]. Заслуговує на увагу колективна праця Г. Єрьомкіної, Н. Гожелової, Е. Мокрієнко, у якій системно проаналізовано англійські фармацевтичні терміни [16].

Т. Тітієвська [30] репрезентує номенклатуру лікувальних засобів, акцентуючи увагу на їх розгалуженій і складній системі, що ускладнює, згідно з її позицією, комунікацію між спеціалістами (медиками або фармацевтами) і пацієнтами, які є споживачами фармацевтичної продукції. Пролонговано думки С. Лехніцької і Г. Хирівської про те, що функціонування кількох синонімічних дублетних варіантів терміноназв лікувальних препаратів і є підставою виникнення комунікативних невдач. Проаналізовано морфемну структуру термінів таких лексико-семантичних груп, як антибіотики, протизапальні та протимікробні засоби, гормональні препарати і т.ін., розтлумачено етимологію морфем латинського походження, що сприятиме усвідомленню внутрішньої форми терміна-препарату [33, с. 35–36]. Укладено чотири двомовних перекладних словники: латинсько-український словник назв деяких лікувальних рослин, їх сировини і лікувальних рослинних засобів; українсько-латинський словник назв деяких лікувальних рослин, їх сировини і лікувальних рослинних засобів; латинсько-український словник фармацевтичних термінів і українсько-латинський словник фармацевтичних термінів [33, с. 79–102].

Номенклатуру фармацевтичних препаратів, сформованих на основі латинської мови, використовуваних у рецептурних приписах України і за кордоном, систематизувала й описала Л. Смольська [31]. Вона представила наукові й тривіальні назви лікувальних препаратів, номенклатуру вітамінів,

назви алкалоїдів, анатоксинів, вакцин, глікозидів, сироваток, гормональних і ферментних препаратів [31, с. 88–95]; фармацевтичні назви рослин і ботанічну номенклатуру в косметології [31, с. 100–104]; рідкі, м'які і тверді лікувальні форми [31, с. 236–285]; гомеопатичні форми ліків [31, с. 300–301]. Дослідниця продемонструвала структурні типи термінів як з латинськими, так і грецькими морфемами для різних частин мови: грецькі префікси в іменниках, синоніми-дублети грецького походження в іменниках середнього роду III і IV відмін, грецькі словотвірні афікси, які беруть участь у творенні іменників, латинські й грецькі словотвірні афікси, які беруть участь у творенні числівників і т. ін. Л. Смольська оприлюднила два укладених перекладних двомовних словники: латинсько-український і українсько-латинський [31, с. 317–366].

Отже, огляд наукових праць за окресленими векторами наукових досліджень дає підстави говорити про те, що всі наукові напрацювання представлені вагомими постатями в українській лінгвістиці. Кожен із заявлених підходів має право на існування, однак це не означає, що теорія фармацевтичної терміносистеми є викінченою: вона передбачає й потребує суттєвих доповнень. Зрозуміло, що найбільшу увагу прикуто до комплексного мовознавчого аналізу саме лікувальних препаратів. І не зважаючи на це, спостерігаємо чимало нерозв'язаних проблем лінгвістичного характеру. Ми поділяємо оприлюднені наукові позиції щодо окреслених проблемних моментів, що стосуються номінації лікувальних препаратів і які спричинені відсутністю:

- 1) загальноприйнятих стандартів, упорядкованості терміносистеми;
- 2) спеціальних лексикографічних (термінологічних) праць із потрактуванням значення термінологічного найменування, історії його формування, етимологічним аналізом, поясненням внутрішньої форми;
- 3) усвідомлення носіями мови (незалежно від віку, статі, освіти і т. ін.) підґрунтя номінації лікувальних препаратів;

4) аналізу словотвірних (дериваційних) особливостей формування найменування на позначення лікувальних препаратів.

Причин, що зумовлюють нагальну потребу в ще більшому зануренню у вивчення системи наявних лікувальних препаратів, кілька. По-перше, загальновідомо, що підґрунтям формування метамови термінології фармацевтичної науки здавна слугували давньогрецька і латинська мови. Саме непрозора внутрішня форма таких термінів не зрозуміла споживачам фармацевтичної продукції, які сприймають пропоновані назви ліків як випадкові комбінації незрозумілих лексичних фрагментів. Тому в наукових працях потрібно через етимологічний аналіз із залученням лексикографічних праць відновлювати завуальовану суть назв препаратів. По-друге, синтетичний характер фармацевтичної терміносистеми може проявитися в залученні лексем з інших наук, наприклад, з анатомії, біології, ботаніки, що потребує додаткових коментарів. По-третє, наукові потуги необхідно здійснювати повсякчас, бо функційний аспект аналізу мовних одиниць ураховує послугування ними в будь-яких комунікативних ситуаціях. Аби забезпечити комунікативний успіх в системі обміну інформацією між лікарем і пацієнтом, провізором і споживачем фармацевтичної продукції, необхідно докласти науково-пошукові лінгвістичні зусилля, прояснити процес формування терміноназв.

Особливої уваги потребує дослідження найпродуктивніших лексико-семантичних груп. Цілком закономірно, що обсяг магістерської роботи унеможливить усебічний аналіз досліджуваного явища з урахуванням різних аспектів, а відтак, відповідно, обмежимося поки що найбільш активно використовуваними зразками.

Висновки до першого розділу

Розвиток лінгвістичних досліджень початку ХХІ століття сприяв еволюції наукових поглядів від структурно-семантичного аналізу мовних одиниць різних ярусів мови до зосередження уваги на функційно-прагматичному аспекті, який передбачає роз'яснення принципів умотивованого їх використання в різних комунікативних ситуаціях. Активне формування нових наукових знань, удосконалення й корекція уявлення людства про світ спричинили зміну наукової мовної картини світу. Ті сфери дослідницької діяльності, до яких раніше були дотичні і в яких повно, усебічно і глибоко орієнтувалися лише вузькі спеціалісти, стали об'єктом зацікавлення пересічних членів суспільства, змушених зануритися в наукову сферу, оскільки результати її функціонування стали активно запроваджуватися в повсякденне життя.

Такі екстралінгвальні фактори спричинили активізацію лінгвістів у вивченні наукового стилю мовлення, зокрема студіюванні термінологічних систем багатьох галузей знання. Наукові розвідки подібного спрямування, на наше глибоке переконання, важливі як для становлення самої науки, систематизації з дотриманням мовних норм термінологічного апарату, так і для носіїв мови, які відчують потребу в адекватному сприйнятті пропонувані їм нових наукових досягнень.

Тривалий час система фармацевтичної термінологічної лексики була частиною загальної медичної терміносистеми, а фармацевтика сприймалася в медичних навчальних закладах як складова лікувальної справи і у зв'язку з лікарськими приписами, які надавалися під час перебігу певної хвороби.

Здійснивши огляд наукової лінгвістичної літератури в аспекті опису і аналізу фармацевтичної термінології, ми виокремлюємо п'ять напрямів її студіювання в українському мовознавстві: 1) вивчення фармацевтичних термінів на позначення лікувальних препаратів, пов'язаних з різними галузями медицини; 2) дослідження фармацевтичної системи на позначення

лікувальних рослин; 3) аналіз синонімічних парадигматичних відношень у системі фармацевтичної термінології; 4) лінгвістичний опис фармацевтичної термінології в різних жанрах фармацевтичного дискурсу; 5) урахування прагматичного спрямування наукових знань у галузі фармації на формування професійних умінь і навичок студентів фармацевтичних факультетів.

Наразі лексико-семантичне поля «Фармація» загалом і лексико-семантична група, пов'язана з найменуванням лікувальних препаратів зокрема, потребують усебічних, комплексних і скрупульозних досліджень. Те, що стало основою формування фармацевтичної терміносистеми, має стати об'єктом зацікавлення не лише в термінологічному, але й в лінгвокогнітивному аспекті, який урахував би й етимологічний аналіз терміна, мотивацію його внутрішньої форми, походження.

Інтенсивне вивчення медичної і фармацевтичної терміносистем, безумовно, сприймається як позитивний фактор розвитку науки. Однак помічено, що пропоновані лексикографічні й лінгвістичні праці не охоплюють усього спектру термінів, не пропонують суто лінгвістичних коментарів до них. Дібраний фактичний матеріал (структурно-граматичні та лексико-семантичні зразки фармацевтичних термінів) систематизуватимемо з урахуванням випрацьованої класифікаційної схеми з урахуванням відповідних класифікаційних критеріїв та з огляду на обмежений обсяг магістерської праці.

РОЗДІЛ 2

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ЕЛЕМЕНТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Систематизація та впорядкування фармацевтичної терміносистеми, згідно з позицією як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, передбачає виявлення не лише особливостей її формування, функціонування, розбудови тощо, але й семантики загалом і відтінків значень зокрема, закономірностей продукування, установлення специфіки їх морфемної будови і т. ін. У такому разі вчені обирають найбільш адекватні способи дослідження відповідного явища. З-поміж наявних методів, якими активно послуговуються дослідники під час систематизації різноманітного фармацевтичного корпусу, вирізняється моделювання. Моделювання проєктується як на фармацевтичну терміносистему загалом, так і на окремі її структурні елементи. Його пов'язують з побудовою й аналізом відповідних структурних моделей, інакше кажучи, певних зразків, які слугують для вивчення суттєвих характеристик досліджуваного об'єкта.

Вочевидь, у наукових доробках, де актуалізуються питання фармацевтичної термінології, превалює структурний підхід, використовуваний для аналізу її внутрішньої організації. Варто зауважити, що такий підхід уможливорює виокремлення тих чи тих лексико-семантичних груп термінологічних одиниць, створення різних класифікаційних схем на основі тематичних, семантичних, структурно-граматичних і т. ін. критеріїв. Окрім того, моделювання фармацевтичної терміносистеми враховує й продуктивні, а подекуди й непродуктивні словотворчі моделі, сприяє виявленню дериваційного потенціалу, апелює до тих чи тих формантів, використовуваних у процесі деривації, чи то наявних у структурі відповідних запозичень. Це, своєю чергою, сприяє пізнанню фармацевтичної терміносистеми як цілісної структури, елементи якої корелюють між собою,

пов'язані певними парадигматичними й синтагматичними відношеннями, утворюють певні лексико-семантичні групи.

Цілком доречним, як нам видається, має бути робоче потрактування поняття «лексико-семантична група», актуалізоване у рамках будь-якої галузевої терміносистеми: лексико-семантична група являє собою певне семантичне угруповання термінологічної лексики, об'єднаної хоч би однією спільною парадигматичною семою в межах відповідної тематичної групи. Зауважимо також, що семантичні зв'язки між елементами відповідних лексико-семантичних груп доволі строкаті: родо-видові, частина і ціле тощо.

У межах пропонованої наукової розвідки акцентуємо на моделюванні найпоширеніших елементів фармацевтичної терміносистеми, що мають у своєму складі запозичені компоненти, які здебільшого функціонують чи то як префіксоїди, чи то як суфіксоїди. Усвідомлюючи всю складність проблемних моментів і наявність різноманітних фактичних матеріалів, що засвідчують найрізноманітніші лексико-семантичні групи, механізми словотворення й адаптації на українському ґрунті, етимологічні й структурно-граматичні (морфологічні й синтаксичні) характеристики, зупинимося лише на окремих структурно-граматичних і лексико-семантичних зразках, здійснюючи комплексний та всебічний аналіз уналежнених до них лінгвоодиниць, а саме:

1) структурно-граматичні та лексико-семантичні зразки фармацевтичних термінів із компонентом *дерма-* / *дерм-*;

2) структурно-граматичні та лексико-семантичні зразки фармацевтичних термінів із компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*;

3) структурно-граматичні та лексико-семантичні зразки фармацевтичних термінів із компонентом *гастро-* / *гастр-*.

2.1. Структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості фармацевтичних термінів із компонентом *дерма-* / *дерм-*

Фармацевтичні терміни з компонентом *дерма-* / *дерм-* зараховують до однієї з найпродуктивніших моделей, що містить у своїй структурі відповідний препозитивний, інтерпозитивний чи постпозитивний елемент. Такий компонент вирізняється не лише семантичною специфікою, але й демонструє неукраїнське (іншомовне) походження: структурний елемент *дерма-* / *дерм*, як відомо, походить з латинської мови (*dermis*), у яку потрапив з давньогрецької (δέρμα), що буквально означає «сполучнотканинна частина шкіри людини й хребетних тварин, розташована під епідермою» (5, с. 243). Для позначення відповідного поняття в системі мови наявні й інші лексеми (*коріум*, *кутис*), які є рідковживаними, а відтак малозрозумілими, витлумачення їх значення потребує спеціальних наукових пошуків, а подекуди й спеціальної підготовки.

Як свідчить опрацьований фактичний матеріал, фармацевтичні терміни з компонентом *дерма-* / *дерм-* репрезентують чотири основні лексико-семантичні групи, а саме:

- 1) найменування медичної царини (*дерматологія*, *дерматовенерологія*);
- 2) найменування спеціалізації (*дерматолог*, *дерматовенеролог*);
- 3) найменування захворювання (*дерматит*, *дерматоз*);
- 4) найменування лікувальних препаратів.

Цілком закономірно, що прискіпливої уваги потребують дві крайні, а відтак зробимо спробу з'ясувати структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості номенів на позначення дерматологічних, або шкірних, захворювань та номенів на позначення лікувальних препаратів.

До лексико-семантичної групи «Найменування захворювання» уналежнюємо такі зразки, як-от: *дерматит* (від грецьк. δέρμα – «шкіра» та лат. *-itis* – «переходити, перетворюватися») – «гостре запалення шкіри, яке виникає під впливом різних екзогенних факторів» (5, с. 243); *акродерматит*

(від грецьк. ἄκρος – «кінцівка» та δέρμα – «шкіра») – «хронічний, що повільно прогресує, атрофічний процес у шкірі переважно дистальних відділів кінцівок» (5, с. 56); *ніодермія* (від грецьк. πύον – «гній» та грецьк. δέρμα – «шкіра») – «гнійничкове захворювання шкіри, спричинене гноєтворними бактеріями – стафілококами й стрептококами» (5, с. 243); *еритродермія* (від грецьк. erythros – «червоний» та грецьк. δέρμα – «шкіра») – «генералізований запальний стан шкіри, супроводжуваний почервонінням і лущенням» (5, с. 243); *фотодерматоз* (від грецьк. photos – «світло» та грецьк. δέρμα – «шкіра» + суфікс *-osis*) – «процес підвищеної чутливості шкіри до будь-яких впливів світла» (5, с. 823).

Проілюстровані приклади стосуються, так би мовити, дерматологічної сфери, відповідні одиниці містять у своїй структурі компонент, який чітко вказує, що захворювання пов'язане зі шкірою. У такому разі двокомпонентне атрибутивне термінологічне словосполучення *дерматологічне захворювання* вступає в синонімічні парадигматичні відношення – *шкірне захворювання*.

Упадає в око те, що аналізований компонент рідко займає препозитивну позицію у структурі термінологічного найменування (дерматит), здебільшого інтерпозицію, слідуючи за префіксоїдним елементом і супроводжуючись афіксальним.

Лексико-семантична група «Найменування лікувальних препаратів» є неоднорідною, має у своєму складі низку лексико-семантичних підгруп, зокрема:

- 1) лікувальні мазі;
- 2) лікувальні креми;
- 3) лікувальні гелі;
- 4) косметологічні засоби.

Перша лексико-семантична підгрупа, що має у своєму складі одиниці на позначення лікувальних мазей, представлена такими зразками: *алергодерм*; *белодерм*; *бетадерм*; *бондерм*; *дермабін*; *дермадрин*; *елодерм*; *момедерм*; *флудерм*; *фузідерм*. Проілюстровані одиниці засвідчують

здебільшого постпозиційний елемент *-дерм*, лише у двох випадках препозиційний *дерма-* (*дермабін*, *дермадрин*). Схарактеризуємо найменування цієї підгрупи за лексико-семантичними особливостями: *алергодерм* (від грецьк. *άλλος* – «інший» і *έρυον* – «дія») – «засіб для зовнішнього застосування, який чинить протиалергійну дію» (5, с. 62); *бондерм* (від франц. *bon* – «хороший, добрий») – «препарат для лікування дерматозів, різних видів дерматитів, екземи, псоріазу» (5, с. 136); *бетадерм* (від грецьк. *βήτα* – *B, β* – «друга літера грецького алфавіту»; у складних словах означає «стан речовини або зв'язок з бета-частинками») – «препарат, що застосовують при дерматозах, при ускладненнях або підозрі на вторинні інфекції» (5, с. 126); *дермадрин* (від англ. *drain* – «осушувати, відкачувати, відводити») – «препарат, в основі якого містяться арахісова олія та водно-олійна емульсія, що спричиняють підшкірні процеси, супроводжувані охолоджувальним ефектом» (5, с. 271); *дермабін* (від лат. *bini* – «два») – «препарат, що містить у своєму складі дві діючі речовини: дипропіонат бетаметазону та саліцилову кислоту, чинить протизапальну, протисвербіжну, судинозвужувальну дію» (5, с. 128); *момедерм* (від лат. *momentum* – «рух, поштовх, мить») – «препарат, курс застосування якого не повинен перевищувати 5 днів» (5, с. 514).

Друга лексико-семантична підгрупа, що має у своєму складі одиниці на позначення лікувальних кремів, представлена такими зразками: *белодерм*; *дермазин*; *дермазол*; *дермовейт*; *екзодерм-крем*; *карбодерм*; *кортидерм*; *ламідерм*; *мезодерм*; *содерм*; *тридерм*®†; *хепідерм здоров'я*; *целостодерм*; *флуцидерм*; *фузідерм*. Упадає в око те, що деякі одиниці вступають в омонімічні відношення, використовуються для називання і мазей, і кремів (наприклад, *белодерм*, *фузідерм*), представлені не лише лексемами, але й словосполученнями (*екзодерм-крем*, *хепідерм здоров'я*). Як і в першому разі, їх лексичне значення зумовлює етимологічний аналіз структурних складників. Наприклад: *екзодерм-крем* (від грецьк. *έξω* – «зовні, поза» – префікс, що означає «поза чимось») – «крем для зовнішнього застосування

під час лікування шкірних інфекційних захворювань, кандидозу шкіри, висівкоподібного лишая, себорейного дерматиту» (5, с. 280); **дермазол** (від нім. *Sol* – «колоїдний розчин», від лат. *solutio* – «розкладання; найдрібніші частинки будь-якої речовини в рідинному, твердому чи газоподібному середовищі») – «препарат, призначений для лікування себорейного дерматиту, спричиненого дерматофітами» (5, с. 315); **кортидерм** (від лат. *cortex* (*corticis*) – «кора») – «засіб, що містить у своєму складі гідрокортизон бутирату, і може спричинити збільшення кортизолу у плазмі крові» (5, с. 425); **карбодерм** (від лат. *carbo* (*carbonis*) – «вугілля» – у складних словах означає «сполука вуглецю») – «препарат, що застосовують при підвищеному утворенні зроговілого епітелію, а також для лікування псоріазу, себореї, екземи, іхтіозу (5, с. 365); **тридерм** (від укр. *три*) – «препарат, що має трінаправлену дію: протиалергенна, протизапальна, протисвербіжна спрямованість під час лікування дерматозів, бактеріальних та протигрибкових інфекцій»; **мезодерм** (від грецьк. *mesos* – «середній, проміжний, невеликий, помірний») – «засіб, що має протизапальну, антиалергічну, протинабрякову, протисвербіжну дію при лікуванні екземи, дерматитів, псоріазу» (5, с. 487); **хепідерм здоров'я** (від англ. *happy* – «щасливий», буквально «щаслива шкіра») – «профілактичний препарат для обробки та прискорення загоєння сухої, почервонілої шкіри при мікроушкодженнях» (4); **фузідерм** (від франц. *fusion* – «злиття», лат. *fusio* – «плавлення») – «монотерапевтичний препарат для лікування первинних і вторинних інфекцій шкіри й м'яких тканин, спричинених чутливими штамами мікроорганізмів» (5, с. 829).

Варто, вочевидь, зауважити, що лексевою **белодерм** послуговуються і для найменування лікувального спрею.

Третя лексико-семантична підгрупа, що має у своєму складі одиниці на позначення лікувальних гелів, представлена такими зразками: **едермік**; **ламизил дермгель**; **ламікон дермгель**; **фузідерм**. Поруч із лексемами функціонують і терміносполучення, другий складник яких містить

аналізований компонент (*дермгель*), що означає буквально «дерматологічний гель». Відповідний препарат, що має широкий спектр протигрибкової дії (1, с. 535). Термінологічна назва вочевидь є складноскороченим словом, спродукованим від атрибутивного словосполучення.

Четверта лексико-семантична підгрупа, що має у своєму складі одиниці на позначення косметологічних засобів, представлена такими зразками: *амодерм*, *гірудодерм*, *дермаглін*, *дермокапіляр*, *дерман'юріфаєр*, *дерматоклін*, *лібрідерм*, *мартідерм*, *нормадерм*, *редермік С*, *фридермцинк*.

Аналізований компонент, як свідчать ілюстрації, може виступати як у препозиції, інтерпозиції, так і постпозиції. Найменування мають приховану внутрішню форму, яка оприявнюється після скрупкульозного етимологічного аналізу. Проаналізуємо лексико-семантичні особливості проілюстрованих одиниць: *гірудодерм* (від лат. *hirudo (hirudinis)* – «п'явка» («речовина, що її виділяють шийні залози медичної п'явки та перешкоджають зсіданню крові»)) – «тонізувальний засіб для вмивання й очищення шкіри; косметологічний гель від вугрів акме» (5, с. 209); *дермаглін* (від рос. *глина*) – «косметична глина» (4); *дерман'юріфаєр* (від англ. *pure* – «чистий» і *fire* – «вогонь») – «гель для вмивання; крем; олівець-коректор; скраб для вмивання; крем для проблемної шкіри; розчин для проблемної шкіри; тонік» (4); *дерматоклін* (від англ. *clean* – «чиста шкіра») – «засіб для зняття стійкого макіяжу; міцелярна очищувальна пінка; очищувальне молочко; заспокійливий тонік; флюїд міцелярний» (5, с. 209); *дермокапіляр* (від лат. *capillaris* – «волосяний») – «заспокійливий шампунь» (5, с. 362); *лібрідерм* (від лат. *liber (libri)* – «луб і форма» («тканина деревини, що надає їй міцності; інша назва – деревні волокна»)) – «крем-антиоксидант для шкіри навколо очей; гіалуроновий крем; колаген-крем» (5, с. 453); *нормадерм* (від лат. *norma* – «правило, взірець» (буквально «зразкова шкіра»)) – «засіб для очищення обличчя; косметологічний гель; міцелярна вода для зняття макіяжу; засіб для комплексної корекції проблемної шкіри» (5, с. 543); *мартідерм* (від лат. *mars (martis)* – «Марс» («мінерал, гематит, утворений окисленням магнетиту»)) –

«міцелярний гель; міцелярний розчин» (5, с. 481); *редермік С* (від лат. *re...* – префікс, що означає зворотну або повторну дію) – «крем антивіковий догляд комплексної дії» (5, с. 445); *фридермцинк* (від англ. *free* – «вільний») – «шампунь проти лупи для сухого волосся» (4).

Проаналізовані лексико-семантичні підгрупи вирізняються не лише лексико-семантичними, але й структурно-граматичними, зокрема й дериваційними особливостями. Найпродуктивнішим способом їх продукування є морфологічний. У своїй структурі такі одиниці містять кілька семантично повнозначних елементів, наприклад, *дерман'юріфаср* (від грецьк. *δέρμα* – «шкіра» та англ. *pure* – «чистий» і *fire* – «вогонь»). Їх продукування супроводжується такими словотвірними процесами: 1) префіксацією (наприклад, *екзодерм* (від грецьк. *έξω* – «зовні, поза»; префікс, що означає «поза чимсь»); 2) суфіксацією (наприклад, *фотодерматоз* (від грецьк. *photos* – «світло» та грецьк. *δέρμα* – «шкіра» + суфікс *-osis*); 3) інтерфіксацією (наприклад, *дермокапіляр*); 4) усіченням твірних основ (наприклад, *дермазол*, де спостерігаємо процес основоскладання й усічення другої основи від латинського слова *solutio* під час запозичення німецькою мовою; усічення першої основи *кортидерм* (від лат. *cortex (corticis)* – «кора»). Проаналізовані фармацевтичні терміни сприймаються як композитні утворення. Виявлено поодинокі випадки словоскладання (наприклад, *екзодерм-крем*); конфіксації (наприклад, *редермік*); терміносполучення (наприклад, *хеппідерм здоров'я*); маркування терміна буквою (наприклад, *тридерм®*).

Джерельною базою формування внутрішньої форми аналізованих фармацевтичних термінів слугували грецька (наприклад, *acro-*, *алерго-*, *бета-*, *дерма-*, *екзо-*, *еритро-*, *мезо-*, *фото-*), латинська (наприклад, *бін-*, *гірудо-*, *капіляр*, *карбо-*, *корти-*, *март-*, *моме-*, *лібр-*, *ре-*), англійська (наприклад, *дрин-*, *клін-*, *хеппі*), німецька (наприклад, *сол-*), французька (наприклад, *бел-*, *бон-*, *фузі-*), українська (наприклад, компонент *три*) та російська мови (наприклад, компонент *-глін*).

Проаналізовані лексико-семантичні підгрупи демонструють структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості, являють собою угруповання з понад п'ятдесяти термінологічних найменувань фармацевтичного корпусу різних у кількісному плані. Схематично це має такий вигляд:

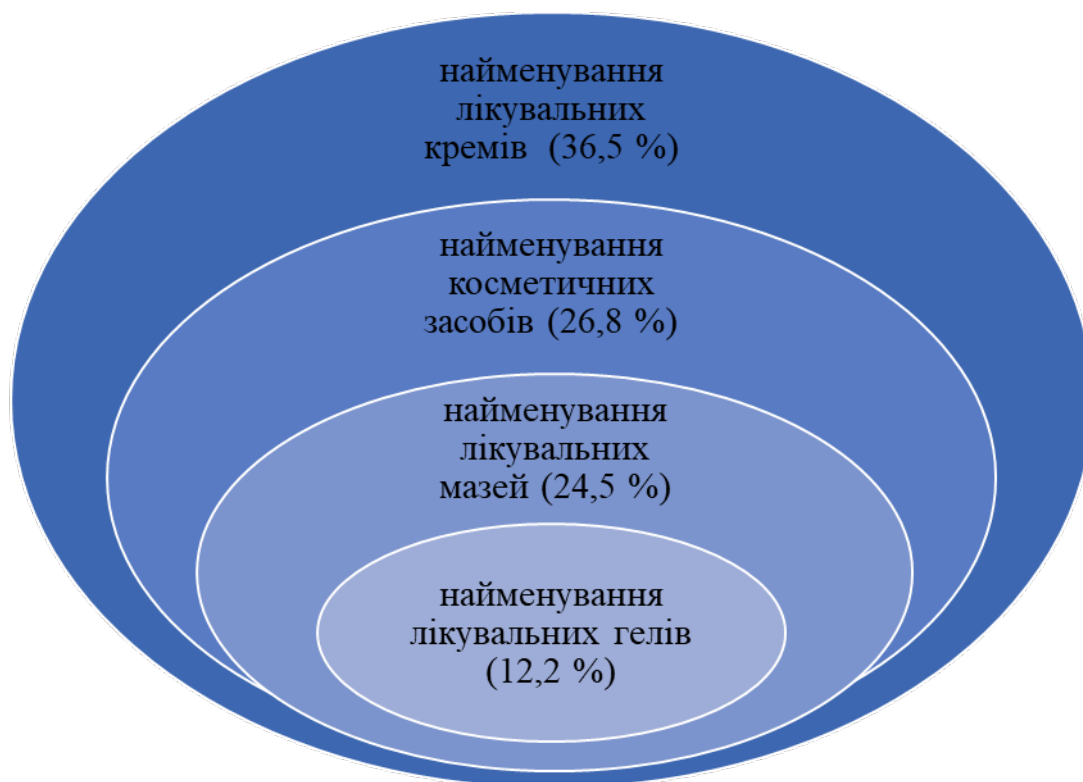

Рис. 2.1. Кількісне співвідношення термінологічних одиниць лексико-семантичної підгрупи «Найменування лікувальних препаратів» із компонентом *дерма-/ дерм-*

Узагальнюючи зауважимо: фармацевтичні терміни з компонентом *дерма- / дерм-* репрезентують чотири основні лексико-семантичні групи: 1) найменування медичної царини; 2) найменування спеціалізації; 3) найменування захворювання; 4) найменування лікувальних препаратів. Крайня є найпродуктивнішою й диференціюється, своєю чергою, на чотири лексико-семантичні підгрупи, елементи яких засвідчують структурно-семантичну специфіку, здатність вступати в парадигматичні відношення, а також словотвірний потенціал.

2.2. Структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості фармацевтичних термінів із компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*

Не менш продуктивною вважаємо й фармацевтичну термінологію, що має у своїй структурі іншомовний елемент *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*. На відміну від аналізованих вище зразків з компонентом *дерма-* / *дерм-*, який засвідчує розмаїття позицій у структурі лексичної одиниці, компонент *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-* здебільшого функціонує як препозитивний. Фармацевтичні терміни з таким компонентом так само мають як структурно-граматичну, так і лексико-семантичну специфіку.

Зауважимо, компонент *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-* є активно використовуваним і зрозумілим для пересічного носія мови й без будь-яких додаткових пояснень. Щоправда, задля змалювання цілісної картини констатуємо: *кардіо-* (*cardia*, *cardialis*) походить із грецької мови (від грецьк. καρδία – «серце»), звідси, відповідно, у складних словах відповідає загальному поняттю «серце». Буквально його можна перекласти як «серце, вхід до шлунка й частина шлунка» чи то «серцевий» (5, с. 367).

Фармацевтичні терміни з компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*, як свідчить опрацьований фактичний матеріал, репрезентують такі основні лексико-семантичні групи, а саме:

- 1) найменування медичної царини;
- 2) найменування спеціалізації;
- 3) найменування захворювання;
- 4) найменування лікувальних препаратів;
- 5) найменування медичних приладів;
- 6) найменування медичних процедур.

До лексико-семантичної групи «Найменування медичної царини» уналежнюємо такі зразки, як-от: *кардіологія*, *кардіоревматологія*, *кардіохірургія*. Компонент *кардіо-* в такому разі виконує функцію префіксоїда, хоч за походженням має стосунок до повнозначного слова. Варто

зауважити, що наведені ілюстрації засвідчують здатність відповідних термінів модифікувати (розширювати) значення. Розглянемо лексико-семантичні особливості більш детально: *кардіологія*, з одного боку, – «наука, яка вивчає роботу серця, обмін речовин у серцевому м'язі, хвороби серцево-судинної системи, лікування та профілактику» (5, с. 367), з іншого, – «відділення, у якому лікують відповідне захворювання» ; *кардіоревматологія* (...-ревмато-..., від грецьк. *ρευματισμός* – «розтікання», від грецьк. *ρεύμα* – «потік») – «розділ медицини, що вивчає хвороби серця, що супроводжують ревматизм» (5, с. 369); *кардіохірургія* – «лікування серця за допомогою хірургічних оперативних утручань» (5, с. 369).

Одиниці цієї лексико-семантичної групи співвідносні з наступною – «Найменування спеціалізації», корелюють із найменуваннями спеціалізацій чи то спеціалістів. Пор.: *кардіолог* – «лікар, що лікує хвороби серця» (3, с. 77); *кардіоревматолог*; *кардіохірург* тощо.

До третьої лексико-семантичної групи «Найменування захворювання» уналежнюємо такі зразки, як-от: *кардіологія* – «серцевий біль» (1, с. 77); *кардіомегалія* – «патологічне збільшення розмірів та маси серця, що спричиняє неспроможність серця ефективно переганяти кров» (1, с. 77); *кардіоневроз* – «невроз серця» (1, с. 78); *кардіоліпоз*, де *ліро-* – «жир» (3, с. 228), буквально «ожиріння серця» (1, с. 77); *кардіоперикардит* (1, с. 78); *кардіостенія* – «слабкість серця» (1, с. 77); *кардіофобія* – «нав'язливий страх: боязнь смерті від серцевого захворювання» (1, с. 417); *кардіосклероз* – «склероз серцевих судин» (1, с. 78); *кардіоспазм* – «спазма входу до шлунка» (1, с. 78); *міокардит* – «запальне захворювання серцевого м'язу міокарда, інфекційної або інфекційно-токсичної природи, пов'язане з імунними зсувами» (1, с. 30); *кардіоаортосклероз* – «захворювання людини, в основі якого лежить розростання в м'язах серця (унаслідок запалення або недостатнього кровопостачання) сполучної тканини» (1, с. 369) тощо.

Упадає в око те, що з-поміж одиниць цієї групи трапляються й ті, які організовані за зразком словосполучення, переважно атрибутивного,

наприклад: *гіпертрофічна кардіоміопатія* – «захворювання міокарду, яке найчастіше є генетично детермінованим (мутація гену, що кодує один із білків серцевого саркомеру) потовщенням стінки лівого шлуночка» (1, с. 27); *кардіогенний шок* – «клінічний синдром, що розвивається внаслідок гострої лівошлуночкової недостатності тяжкого ступеня, найчастіше при інфаркті міокарда» (1, с. 56); *інфекційний ендокардит* – «інфекційне запалення ендокарду, що супроводжується утворенням вегетації на клапанах чи підклапанних структурах, їх деструкцією та розвитком недостатності клапана» (1, с. 91); *нестабільна стенокардія* – «виникнення тяжкої перехідної ішемії міокарда нестабільного перебігу, яка за своїми клінічними проявами та прогностичним значенням займає положення між стабільною стенокардією напруження, інфарктом міокарда та гострим інфарктом міокарда» (1, с. 9). Причому атрибутивний компонент може супроводжувати стрижневе слово, модифікуючи або не модифікуючи семантику термінологічного словосполучення загалом: *тахікардія (синусова, пароксизмальна)* – «прискорене серцебиття, порушення ритму та провідності серця» (1, с. 40).

Подекуди двокомпонентні структури ускладнюються й термін функціонує як трикомпонентна модель: *гострий інфаркт міокарда* – «одна з форм ішемічної хвороби серця, що розвивається з ішемічним некрозом серцевого м'яза, зумовленим раптовим припиненням коронарного кровообігу внаслідок тромбозу коронарної судини» (1, с. 28); *гострий і констриктивний перикардит* – «первинне або вторинне запалення листків перикарда, що супроводжується накопиченням рідини у порожнині перикарда» (1, с. 30).

Четверта лексико-семантична група «Найменування лікувальних препаратів» доволі строката, містить у своєму складі розмаїття лексико-семантичних підгруп. Дібрані термінологічні одиниці нам вдалося розподілити між п'ятнадцятьма лексико-семантичними підгрупами (відповідно до призначення лікувального препарату). Основою систематизації слугував принцип рекомендацій щодо застосування препаратів.

1. Селективні β_1 – адреноблокатори, що зменшують потребу міокарда в кисні завдяки зменшенню частоти серцевих скорочень і зменшенню серцевого викиду та зниженню артеріального тиску, збільшують постачання міокарда киснем за рахунок зменшення кінцево-діастологічного тиску і подовження діастолі (1, с. 39): *бікард* (бі..., від лат. *bi*-..., від *bis*- – «двічі») – у складних словах означає «подвоєння, тобто передбачено зменшення тиску вдвічі» (5, с. 127); *кардолак* (1, с. 44); *небікард* (1, с. 46).

2. Комбіновані α - и β -адреноблокатори – неселективний β -блокатори із судинно-розширювальним ефектом, мають антиоксидантні та антипроліферативні властивості, зменшують артеріальний тиск, частоту серцевих скорочень та серцевий викид; знижують тиск у легневих артеріях та у правому передсерді (1, с. 48): *кардіостад* (від грецьк. *στάδιον* – «стадій»; «певний ступінь (період, етап) у розвитку чогось, що має свої якісні особливості» (5, с. 723); *кардоз* – суфікс іменників, утворених від грецьк. дієслів на *-οο* зі значенням «процес», «результат процесу», «патологічний стан»; *-οο* грецького походження від *-οσις*; (1, с. 49); *медокардил* (1, с. 50).

3. Антагоністи кальцію (блокатори кальцієвих каналів); дигідропіридин – препарати, що гальмують трансмембранний потік іонів кальцію через повільний кальцієвий канал у клітину; діють, зокрема, на клітини міокарда та гладкої мускулатури, коронарних артерій та периферичних судин (1, с. 51): *нікардія ретард* (1, с. 58); *ніфекард* (від грецьк. *νεφέλη* – «хмара») (5, с. 537).

4. Інгібітори ангіотензинперетворювального ферменту – препарати, що призводять до розширення судин і зменшення затримки натрію і води за рахунок пригнічення секреції альдостерону; спричиняють незначне підвищення сироваткового калію; сприяють збільшенню активності реніну у плазмі та зменшенню концентрації ангіотензину та альдостерону (1, с. 65): *кардиприл* (1, с. 77); *фозикард* (1, с. 79).

5. Блокатори рецепторів ангіотензину; похідні біфенілтетразолу – препарати, що блокують усі фізіологічно вагомні впливи ангіотензину незалежно від джерела або шляху синтезу, зменшують післянавантаження,

знижують системний артеріальний тиск і тиск у малому колі кровообігу, дають змогу зменшити загальну кількість летальних випадків із серцево-судинних причин (1, с. 65): *кардомін-садовель* (1, с. 86); *кардосал* (1, с. 88).

6. Похідні небіфенілтетразолу – препарати, що зменшують рівень альдостерону у плазмі крові, не знижують у ній рівень реніну та не блокують іонні канали (1, с. 90): *мікардис* (1, с. 90).

7. Похідні негетероциклічних сполук – препарати, що діють на рецептори артеріального тиску, не пригнічують ангіотензино-перетворювальний фермент (1, с. 91): *кардопан-сановель* (1, с. 92).

8. Селективні α_1 -адреноблокатори – препарати, що знижують системний артеріальний тиск, не спричиняють небажані метаболічні ефекти; застосовують для пацієнтів із цукровим діабетом, подагрою або інсулінорезистентністю; сприяють зменшенню гіпертрофії лівого шлуночка; пригнічують агрегацію тромбоцитів та підсилюють активність тканинного активатора плазміногену (1, с. 105): *кардура* (1, с. 106).

9. Осмодіуретики; нітрати – препарати, що впливають переважно на венозні судини, розслаблюють артерії; за рахунок цього зменшується венозне повернення до серця; у такий спосіб знижують шлуночковий, кінцевий діастологічний тиск і об'єм; спричиняють перерозподіл кровотоку до відділів серця (1, с. 119): *кардикет ретард* (1, с. 121).

10. Лікарські засоби метаболічної дії – препарати, що запобігають зменшенню рівня внутрішньоклітинного аденозинтрифосфату, забезпечуючи тим самим належне функціонування іонних насосів і трансмембранного натрієво-калієвого потоку при збереженні клітинного гомеостазу (1, с. 133): *кардазин-здоров'я* (1, с. 134); *кардуктал* (1, с. 134).

11. Антиаритмічні лікарські засоби – препарати, що збільшують третю фазу потенціалу дії без впливу на рівень або частоту підйому; сповільнюють серцевий ритм через зменшення автоматизму синусового вузла (1, с. 140): *аритміл кардіо* (1, с. 141); *кардіодарон-здоров'я* (1, с. 141).

12. Антиагреганти. Препарати ацетилсаліцилової кислоти – препарати, що пригнічують агрегацію тромбоцитів шляхом блокування синтезу тромбоксану (1, с. 144): *аспекард* (1, с. 145); *аспікард кардіо* (1, с. 145); *ацекор кардіо* (1, с. 145); *кардісейв* (1, с. 146); *тромболік кардіо* (1, с. 146); *акард* (1, с. 146); *аспірин кардіо* (1, с. 146); *кардіомагніл* (1, с. 147); *кардіомагніл форте* (1, с. 147).

13. Гіполіпідемічні лікарські засоби; інгібітори редуктази 3-гідрокси-3-метілглутарил-коензим або статини – препарати, що збільшують кількість рецепторів ліпопротеїнів низької щільності на поверхні клітин печінки, посилюючи захоплення та їх катаболізм; пригнічують печінковий синтез ліпопротеїдів дуже низької щільності; зменшують загальну кількість частинок ліпопротеїнів низької щільності; знижують підвищений рівень холестерину (1, с. 149): *торвакард* (1, с. 153); *торвакард кристал* (1, с. 154); *розукард* (1, с. 157).

14. Засоби для зміцнення роботи серця; *кардіотоніка* – препарати, що підсилюють скорочувальну активність кардіоміоцитів та усувають явища серцевої недостатності, яку можна визначити як систологічну або діастологічну дисфункцію міокарда, що призводить до ремоделювання серця й судин, порушення гемодинаміки та гомеостазу (1, с. 78).

15. *Кардіоплегічний розчин* – це розчин для зупинки серця, у комбінації з гіпотермією застосовується при проведенні операцій на відкритому серці зі збереженням міокарда протягом асистолії (1, с. 78).

У межах п'ятої лексико-семантичної групи «Найменування медичних приладів» розглядаємо й фармацевтичні терміни на позначення способів діагностики та їхніх результатів, як-от: *кардіограма*, *кардіографія*, *кардіомонітор*, *кардіосигналізатор*, *кардіоскоп*, *кардіотахометр*, *кардіоциклограф*, *кардіосфігмограф*. Такі одиниці спродуковані зазвичай морфологічним способом, містять у своїй структурі аналізований препозитивний компонент, якому належить роль префіксоїда, попри те, що етимологічно це повнозначне слово. Пор.: *кардіомонітор* (*monitor*, від лат.

monitor – «остерігаючий, наглядач») – «прилад, який застосовують під час операцій на серці задля контролю за діяльністю оперованого органа та регулювання його роботи» (5, с. 369); **кардіограма** (...*грама*, від грецьк. *γράφω* – «риска, літера, написання») – «графічне зображення діяльності серця за допомогою приладу кардіографа» (5, с. 367); **кардіографія** (...*граф*, від грецьк. *γράφω* – «пишу, креслю, зображую») – «графічний запис серцевих поштовхів; метод реєстрації скоротливої функції серця» (5, с. 369); **кардіоскоп** (...*скоп*, ...*скопичний*, ...*скопія*, від грецьк. *σκοπέω* – «спостерігаю, розглядаю») – «прилад для зорового спостереження за діяльністю серця» (5, с. 711); **кардіосигналізатор** (...*сигнал*, від нім. *Signal*, від лат. *signum* – «знак») – «прилад, за допомогою якого спостерігають на екрані осцилографа зміни електрокардіограми хворої людини» (5, с. 700); **кардіоциклограф** (...*цикло*..., від грецьк. *κύκλος* – «круг, коло») – «прилад, який використовують для кардіологічного обстеження хворих» (5, с. 844); **кардіотахометр** (...*тахометр*, від грецьк. *τάχος* – «швидкість» і ...*метр* – «прилад, яким вимірюють кутову швидкість обертового тіла») – «прилад для виміру частоти пульсування та роботи серця» (5, с. 749); **кардіосфігмограф** (*сфігмограф*, від грецьк. *σφυμός* – «пульс» і ...*граф*) – «прилад для записування пульсових хвиль; частина поліграфічного приладу, яка записує механічно або за допомогою електроніки зміни кров'яного тиску і частоти пульсу» (5, с. 739).

До шостої лексико-семантичної групи «Найменування медичних процедур» уналежнюємо такі одиниці, як-от: **ехокардіографія**, **кардіоліз**, **кардіопластика**, **кардіоплегія**, **електрокардіографічне дослідження**.

Окрім елементарних зразків, натрапляємо й на неелементарні, двокомпонентні атрибутивні словосполучення (**електрокардіографічне дослідження**). У цьому разі компонент *-кардіо-* займає інтерпозицію, як, до речі, і у структурі терміна **ехокардіографія**. Такі одиниці є похідними: до твірної основи з аналізованим компонентом додався відповідний формант. Пор.: **електрокардіографічний** ← **кардіографічний**; **ехокардіографія** ← **кардіографія**. До того ж можна стверджувати те, що у структурі лексеми

електрокардіографічний (*електрокардіографічне дослідження*) компонент *електро-...* означає «електричний».

З'ясуємо лексико-семантичні особливості аналізованої групи більш детально. Наприклад: *ехокардіографія* (*ехо-...*, від грецьк. *ήχώ* – «шум, звук») – «орієнтація у просторі за допомогою відбитого звуку чи ультразвуку; методика реєстрації та дослідження електричних полів, які виникають при роботі серця» (5, с. 310); *кардіопластика* (*...-пластика*, від грецьк. *πλαστική* – «скульптура; пластична операція на стравоході та в ділянці кардіального отвору» (3, с. 605); *кардіоплегія* (*-plege-*, від грецьк., що означає «поштовх») – «штучна зупинка серця, застосовувана в кардіохірургії при операціях на відкритому серці шляхом використання спеціальних кардіоплегічних розчинів» (3, с. 78); *кардіоліз* (*-ліз...*, *лізо-...*, *...-ліз*, від грецьк. *λύσις* – «розпад») – «оперативне звільнення серця від зрощень унаслідок медіастиноперикардиту» (3, с. 455).

Стосовно дериваційних особливостей, то фармацевтичні терміни з компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-* ілюструють здебільшого зразки морфологічного способу словотворення, зокрема основоскладання (наприклад, *кардіомонітор*). Наявність афіксальних морфем у морфемній структурі аналізованих термінів не завжди свідчить про відповідний спосіб словотворення. Пор.: *кардіосигналізатор* ← *сигналізатор*; *кардіотахометр* ← *тахометр*; *кардіоциклограф* ← *циклограф* тощо. До продуктивних типів термінотворення аналізованих лексико-семантичних груп уналежнюємо й словоскладання, результатом якого є терміни-юкстапозити (наприклад, *кардіодарон-здоров'я*). Трапляються поодинокі зразки терміназов-словосполучень (наприклад, *нікардія ретард*).

Джерельною базою формування внутрішньої форми термінів слугували такі мови: грецька (наприклад, *граф*, *грама*, *електро-*, *ехо-*, *кардіо-*, *-ліз*, *-лог*, *-метр*, *ніфе-*, *-оз*, *пластика*, *ревмато-*, *-стад*, *скоп-*, *-сфігмо-*, *тахо-*, *-цикло-*); латинська (наприклад, *бі-*, *біс-*, *монітор*); англійська (наприклад, *сейв*), німецька (наприклад, *сигнал*).

Проаналізовані лексико-семантичні групи демонструють структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості, являють собою угруповання з близько сімдесяти термінологічних найменувань фармацевтичного корпусу різних у кількісному плані. Схематично це має такий вигляд:

Рис. 2.2. Кількісне співвідношення лексико-семантичних груп фармацевтичних термінів із компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*

Узагальнюючи, зауважимо: фармацевтичні терміни з компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард* репрезентують шість основних лексико-семантичних групи: 1) найменування медичної царини; 2) найменування спеціалізації; 3) найменування захворювання; 4) найменування лікувальних препаратів; 5) найменування медичних приладів; 6) найменування медичних процедур. Найпродуктивнішою є четверта – «Найменування лікувальних препаратів», яка диференціюється, своєю чергою, на п'ятнадцять лексико-семантичних підгруп, елементи яких засвідчують структурно-семантичну специфіку, особливості моделювання, а також словотвірний потенціал.

2.3. Структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості фармацевтичних термінів із компонентом *гастро-* / *гастр-*

Важливе місце в системі фармацевтичній терміносистемі посідають терміни із компонентом *гастро-* / *гастр-*. Як і фармацевтичні терміни з компонентом *дерма-* / *дерм-*, їх так само зараховують до продуктивних моделей, що містить у своїй структурі відповідний препозитивний, інтерпозитивний чи постпозитивний елемент. Компонентом *гастро-* / *гастр-* також має семантичні лексико-семантичні та структурно-граматичні ознаки, є іншомовним за походженням.

Фармацевтичні терміни з компонентом *гастро-* / *гастр-* репрезентують чотири основні лексико-семантичні групи, а саме:

- 1) найменування медичної царини (*гастроентерологія*);
- 2) найменування спеціалізації (*гастроентеролог*);
- 3) найменування захворювання (*гастрит*);
- 4) найменування лікувальних препаратів.

Термінологічною назвою на зразок, наприклад, *гастроентерологія* (від грецьк. γαστήρ, γαστήρ – «шлунок, черевна частина тіла» і грецьк. έντερον – «нутрощі») (3, с. 176) послуговуються для позначення розділу медицини, у якому вивчають органи травної системи людини (жовчний міхур, кишківник, печінка, підшлункова залоза, стравохід, шлунок), їх будову і функціонування, захворювання цих органів й методи їхнього лікування. Гастроентерологію, як відомо, поділяють на підрозділи, у яких вивчають шлунок (*гастро*), печінку, жовчний міхур (*гепат*, від грецьк. ήπαρ (ήπατος) – «печінка») (3, с. 190), пряму кишку (*прокто*, від грецьк. πρωκτός – «відхідниковий отвір») (3, с. 633), товсту кишку (*коло*, від грецьк. κόλον – «товста кишка») (3, с. 397). Відповідно, загальна гастроентерологія сприяла появі таких термінів, як-от: *гепатологія*, *проктологія*, *колопроктологія*. Крайні залишаються поза увагою в межах запропонованої магістерської праці, але стануть об'єктом зацікавлення в подальших наукових розвідках.

На особливу увагу, безумовно, заслуговує лексико-семантична група «Найменування лікувальних препаратів», яка, як і в попередніх двох випадках, є неоднорідною, демонструє специфічні структурно-граматичні особливості, потужний словотвірний потенціал, має у своєму складі низку лексико-семантичних підгруп.

Дібрані термінологічні одиниці нам вдалося розподілити між дев'ятьма основними лексико-семантичними підгрупами, що подекуди так само є неоднорідними, а відтак передбачають систематизацію.

До першої лексико-семантичної підгрупи ми уналежнюємо терміни, які функціонують як назви розчинів для ін'єкцій, як-от: *пангастро* (1, с. 181) – «розчин для ін'єкцій, що зменшує рівень кислотності шлункового соку (1, с. 179), де *пан-* (від грецьк. *πάν* – «усе») – у складних словах відповідає поняттям «усе», «усеохопний» (3, с. 572); *гастроцид* – «лікарський засіб для корекції кислотоутворювальної функції шлунка, що знижує концентрацію кислоти та об'єм шлункової секреції» (1, с. 175), де структурний елемент *-цид* (від англ. *-cide* – «хвиля, приплив, потік, чистий»). У першому разі можна говорити, що препозитивний компонент *пан-* засвідчує омонімічні парадигматичні відношення, що приховує внутрішню форму, ускладнює її декодування.

Друга лексико-семантична підгрупа охоплює терміни, які функціонують як назви таблеток. Залежно від різних диференційних характеристик такі номени так само можна вкласти в певну класифікаційну схему, виокремивши такі зразки, як-от: а) назви пероральних таблеток; б) назви таблеток для ін'єкційного розчину; в) назви смоктальних таблеток; г) назви жувальних таблеток. Такі найменування вирізняються як лексико-семантичними, так і структурно-граматичними особливостями, організовані за елементарними чи то неелементарними (сполученнєвими) моделями, засвідчують дериваційну специфіку, десь-не-десь відхилення від чинних правописних норм і т. ін. Пор.: *гастро-норм* (1, с. 189) – «таблетки, які в кислому середовищі шлунка утворюють на поверхні виразок та ерозій

захисну плівку, що сприяє їх рубцюванню й захищає від впливу шлункового соку» (1, с. 189), де *-норм* (від лат. *norma* – «правило, взірець»); *Гастро-Тева* (2) – «засіб для лікування кислотозалежних захворювань»; де *Тева* – найменування ізраїльської фармацевтичної компанії “Teva Pharmaceutical Industries Ltd.”.

Зупинимося на потрактуванні деяких зразків детальніше: *гастрогрін* (2) – «збалансований комплекс екстрактів аюрведичних рослин, спрямований на нормалізацію процесів травлення та метаболізму», де *-грін* (від англ. *green* – «зелений»); *гастрикумель* (2) – «засіб, що впливає на систему травлення й метаболічні процеси», де *кумель* (від нім. *Kümmel* – «кмин»); *гастрокінд* (2) – «засіб, який застосовують у разі функціональних розладів з боку шлунково-кишкового тракту», де *-кінд* (від нім. *kind* – «дитина»); *гастротек* (2) – «засіб, який захищає слизову оболонку шлунково-кишкового тракту, сприяє за живленню виразок», де *-тек* (від грецьк. *θήκη* – «умістище, сховище») (3, с. 750); *гастротон* (2) – «засіб, дія якого спрямована на купірування печії у стравоході», де *-тон* (від англ. *top* – «верхній»). Подібні фармацевтичні терміни можуть ускладнювати свою структуру за рахунок як повнозначних, так і семантично спустошених компонентів. Пор.: *гастроцид актив* (2) – «засіб від печії», де *-цид* (від лат. *caedo* – «вбиваю»; у складних словах відповідає поняттю «знищення») (3, с. 844), а лексема *актив* (від лат. *activus* – «діяльний, дійовий») (3, с. 57); *гастрофіт-таб* (2) – «протизапальний, загоювальний, загальнозміцнювальний засіб для комплексної терапії шлунково кишкового тракту», де *-фіт* (від грецьк. *φυτόν* – «рослина»), а *-таб* (квазіморфема від лексеми *таблетка*, що свого часу запозичили з французької мови, у якій *tablette* – «плитка, таблетка», зменшене від *table* (від лат. *tabula* – «дошка») (3, с. 743). У першому разі маємо термінологічне словосполучення, організоване за моделлю «іменник + іменник», де крайній іменник спродукований в результаті нульової суфіксації від прикметника *активний*; у другому – семантика не є прозорою, можна лише здогадуватися, що компонент *-таб* має стосунок до іменника *таблетка*.

Іноді найменування містять певні нетранслітерні елементи, вирізняються певними графічними особливостями, наприклад, використані всі великі літери, як-от: *ГАСТРОВАЛ-СП SOLUTION PHARM* (2) – «застосовують для нормалізації процесів травлення під час прийому їжі, яка важко перетравлюється; джерело ферментів підшлункової залози». Пор.: *SOLUTION* (від англ., що в перекладі означає «завершення хвороби, рішення, розчин») і *PHARM* (від грецьк. φάρμακον – «ліки»).

До третьої лексико-семантичної підгрупи зараховуємо терміни, які функціонують як назви певних гранул, наприклад: *гастро гран* (2) – «засіб, що впливає на систему травлення та метаболічні процеси» (пор.: *-гран* (від лат. *granulum* – «зернятко»)) (3, с. 222).

Четверта лексико-семантична підгрупа представляє терміни, які є назвами капсул, наприклад: *гастропро* (2) – «засіб для відновлення мікрофлори кишківника», де *-про* (усічення основи від *прокто-* (від грецьк. *πρωκτός* – «відхідниковий отвір»)) (3, с. 633); *гастролакт* (2) – «засіб для відновлення нормальної мікрофлори», де *-лакт* (від лат. *lac (lactis)* – «молоко»; у складних словах відповідає поняттю «молочний») (3, с. 444).

До п'ятої лексико-семантичної підгрупи зараховуємо терміни, які функціонують як назви порошоків, наприклад: *пангастро* (1, с. 181) – «порошок для розчину для ін'єкцій, що зменшує рівень кислотності шлункового соку» (1, с. 179).

Шоста лексико-семантична підгрупа оприявнює терміни, що є назвами зборів, наприклад: *фітогастрол* (2) – «засіб, що впливає на систему травлення та метаболічні процеси», де *-ол* (від лат. *-ol* – зменшувальний суфікс латинських іменників і прикметників); *гастрофіт збір* (2) – «засіб для лікування кислотозалежних захворювань».

До сьомої лексико-семантичної підгрупи уналежнюємо терміни, які функціонують як назви оральних крапель, наприклад: *гастритол «Др.Кляйн»* (2) – «засіб, який застосовують у разі функціональних розладів з боку шлунково-кишкового тракту», де *-тол* (від англ. *tol* – «високий»).

Восьма лексико-семантична підгрупа об'єднує терміни, які є назвами дієтичних добавок до продуктів харчування, що, своєю чергою, номінують: а) засоби, які підтримують функції органів травлення, покращують процеси травлення і стан шлунково-кишкового тракту: *гастро-норма-натур* (2); *гастрогрін* (2); *гастротонік* (2); *гастролакт* (2); *гастро-мікс* (2); *гастрофарм* (2); *гастроцид* (2); *гастрофіт* (2); б) засоби, що знижують ризик розвитку запальних і виразкових процесів шлунково-кишкового тракту: *гастротонік* (2); *гастропро* (2). Пор.: *гастро-норма-натур* (2) – «засіб, який сприяє поліпшенню роботи шлунково-кишкового тракту, печінки, підшлункової залози», де *-натур* (від лат. *natura* – «природа») (3, с. 528); *гастротонік* (2) – «засіб, який має протизапальні й жовчогінні властивості», де *-тонік* (від грецьк. *τόνος* – «напруження»); у складних словах означає «напругу, тиск» (3, с. 766); *гастро-мікс* (2) – «засіб, який нормалізує роботу шлунково-кишкового тракту, припиняє нудоту, покращує апетит», де *-мікс* (від англ. *mix* – «змішувати») (3, с. 504).

До дев'ятої лексико-семантичної підгрупи уналежнюємо терміни, які функціонують як назви фітопродуктів, фіточаїв, наприклад: *Фіточай №12 «Гастро-мікс (шлунково-кишковий)»* (2); *гастро-норма-натур* (2). Упадає в око те, що фармацевтичні терміни мають здатність вступати в омонімічні відношення: деякі назви лікувальних препаратів представляють зразки різних лексико-семантичних підгруп, диференціюються формою випуску препаратів. Так, наприклад, терміноназвою *пангастро* (1, с. 181) послуговуються для номінації порошків, розчинів для ін'єкцій, таблеток, її використовують на позначення різних лікувальних форм з однаковим функціональним призначенням – для ін'єкційного застосування; *гастропро* – для найменування дієтичних добавок до продуктів харчування та для називання відповідних капсул; *гастро-норма-натур* – для називання дієтичних добавок до продуктів харчування, а також для номінації фітопродуктів, зокрема фіточаїв; *гастрогрін* – для найменування дієтичних добавок до продуктів харчування та таблеток тощо.

Фармацевтичні терміни з компонентом *гастро-* / *гастр-* ілюструють як морфологічне, так і неморфологічне словотворення, засвідчують у своїй структурі різні афіксальні морфеми, хоч їх наявність не визначає відповідний спосіб творення (пор.: *фітогастрол*, *пангастро* і т. ін.). Термінологічні назви з компонентом *гастро-*/ *гастр-* містять у своїй структурі й інші запозичені елементи, що мають стосунок до різних мов, наприклад, до англійської (*-grin*, *-miks*, *solution*, *-mid*, *-tol*, *-ton*), грецької (*пан-*, *прокто-*, *-тек*, *-тонік*, *фарма-*, *-фiт*), іврити (*Тева*); латинської (*-аль*, *-гран*, *lac (lactis)*, *-натур*, *-норм*; *-ол*, *-цид*), німецької (*-кінд*, *-кумель*), французької (*-таб*).

Найбільш значущою вважаємо лексико-семантичну підгрупу «Найменування лікувальних препаратів», яка демонструє структурно-граматичні та лексико-семантичні особливості, являє собою угруповання з близько сотні термінологічних найменувань фармацевтичного корпусу, різних у кількісному плані. Схематично це має такий вигляд:

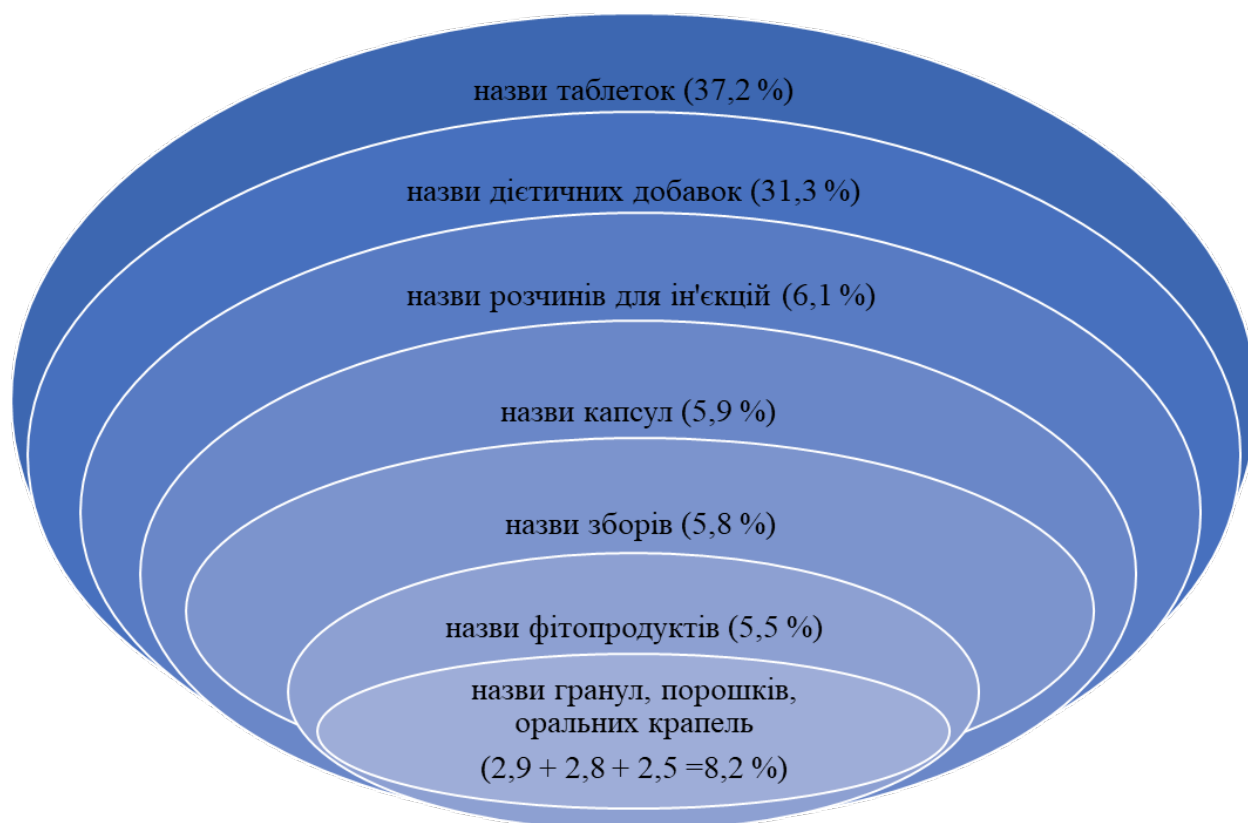

Рис. 2.3. Кількісне співвідношення термінологічних одиниць лексико-семантичної підгрупи «Найменування лікувальних препаратів» із компонентом *гастро-*/ *гастр-*

Узагальнюючи зауважимо: фармацевтичні терміни з компонентом *гастро-* / *гастр-* репрезентують чотири основні лексико-семантичні групи: 1) найменування медичної царини; 2) найменування спеціалізації; 3) найменування захворювання; 4) найменування лікувальних препаратів. Крайня є найпродуктивнішою й диференціюється, своєю чергою, на дев'ять лексико-семантичних підгруп, елементи яких засвідчують структурно-семантичну специфіку, здатність вступати в парадигматичні відношення, а також словотвірний потенціал.

Висновки до другого розділу

У межах другого розділу акцентували на моделюванні найпоширеніших елементів фармацевтичної терміносистеми, що мають у своєму складі запозичені компоненти (*дерма-* / *дерм-*; *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*; *гастро-* / *гастр-*).

Структурно-семантичні параметри фармацевтичної терміносистеми схарактеризовано крізь призму окремих її елементів, зокрема:

- 1) зразків фармацевтичних термінів із компонентом *дерма-* / *дерм-*;
- 2) зразків фармацевтичних термінів із компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*;
- 3) зразків фармацевтичних термінів із компонентом *гастро-* / *гастр-*.

Систематизація й аналіз дібраного фактичного матеріалу відбувалися на основі виявлення структурно-семантичних та лексико-семантичних особливостей кожного угруповання.

Корпус фармацевтичних термінів із компонентом *дерма-* / *дерм-* та фармацевтичні терміни з компонентом *гастро-* / *гастр-* репрезентують по чотири основні лексико-семантичні групи: 1) найменування медичної царини; 2) найменування спеціалізації; 3) найменування захворювання; 4) найменування лікувальних препаратів. Корпус фармацевтичних термінів із

компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-* доповнюється ще двома зразками:

5) найменування медичних приладів; 6) найменування медичних процедур.

Найбільш продуктивною виявляється лексико-семантична група, яка актуалізує найменування на позначення лікувальних препаратів. Вона є доволі строкатою, об'єднує розмаїття лексико-семантичних підгруп, що, своєю чергою, відрізняються як кількісним, так і якісним складом.

Як лексико-семантичні групи, так і підгрупи засвідчують елементарні й неелементарні зразки, організовані чи то як лексеми, чи то як словосполучення, здебільшого двокомпонентні атрибутивні конструкції.

Фармацевтичні терміни ілюструють препозитивне, інтерпозитивне та постпозитивне розміщення аналізованих іншомовних елементів у структурі тієї чи тієї лексичної одиниці, мають неоднакову етимологію, структуру, дериваційний потенціал.

РОЗДІЛ 3

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

3.1. Аналіз чинних програм і підручників

Вивчення термінологічної системи фармацевтичної лексики має беззаперечну прагматичну мету, сутність якої полягає у вільному оперуванні термінологічними найменуваннями, зокрема й на означення лікувальних препаратів, у професійному мовленні спеціалістів. Окрім знань про форму ліків, хімічний склад їх компонентів, медичний ефект, що досягається під час застосування, термін дії й інші суто медичні фактори, фармацевт повинен усвідомлювати специфіку лінгвістичних аспектів назви, наприклад, як формувалася терміноназва виробниками продукції, як пов'язане лексичне значення терміна зі складом, формою ліків, якими були причини обрання тих чи тих дериваційних шляхів творення слова і входження його до лексичної системи мови тощо. Це складний набір проблем, розв'язання яких потребує спеціальних знань і вмінь, а крайні, своєю чергою, системної покрокової підготовки. І сформоване комплексне (лінгвофармацевтичне) розуміння термінологічного апарату, номінації відповідної фармацевтичної реалії, передовсім найменування лікувальних препаратів, уможливить набуття фахових компетентностей у спілкуванні зі споживачами фармацевтичної продукції, допоможе пересічним носіям мови (нехай і непрямо, опосередковано) умотивовано послуговатися призначеними ліками.

Формування комунікативної компетентності у проєкції майбутнього будь-якого професійного становлення (майбутніх фармацевтів також), як відомо, відбувається в рамках шкільного курсу української мови. Це, власне, зумовлює необхідність аналізу навчально-методичного забезпечення для старших класів загальноосвітніх середніх навчальних закладів, скажімо, програм і підручників для 10 класу. Адже саме на завершальному етапі

вивчення мови, на нашу думку, спостерігаємо, з одного боку, усвідомлене ставлення до одержання інформації учнями, а з іншого, – цілковите визначення із пріоритетами майбутнього професійного становлення.

Ми піддали аналізу програму Л. Мацько для профільного навчання української мови в 10–11 класах [47] та підручник з української мови (профільний рівень) С. Карамана, О. Горошкіної, О. Караман, Л. Попової [87], де у першому разі, тобто в актуалізованій програмі, наявна тема, пов'язана зі сприйняттям, осмисленням, усвідомленням термінознавчих проблем: «Наукова лексика. Філологічні, лінгвістичні, літературознавчі терміни» (2 години). У другому разі, тобто в підручнику за загальною редакцією проф. С. Карамана, у розділі «Лексикологія» передбачено й відповідну тему, опанування якої дасть змогу зрозуміти диференційні ознаки наукового мовлення загалом і термінологічної системи української мови зокрема: розгляд понять «наукова лексика», «термін» [87, с. 106–107]. Однак, вочевидь, це той термінологічний мінімум, що є недостатнім для адекватного потрактування ключових термінологічних понять, систематизації термінологічної системи тощо.

Зрозуміло, що оприявлені лінгводидактичні аспекти (у програмі й підручнику) формують лише базове уявлення про функціонування термінів у науковому стилі мовлення. І аж ніяк не сприяють усвідомленню специфіки певної терміносистеми. Тим паче, жодним чином не є професійно зорієнтованими (у нашому разі на фармацевтичну царину). Тому, обравши ту чи ту спеціальність, для формування вмінь та навичок вільного володіння термінологічним апаратом своєї майбутньої професії, студенти потребують поглибленого, усебічного підходу під час здобуття передвищої й вищої освіти, тобто в коледжах та університетах медичного профілю. Опрацювавши літературу, оприлюднену з цієї проблеми, ми можемо класифікувати її за такими напрямками:

1) навчальні посібники із наукового загального термінознавства (О. Бондарець [2], С. Булик-Верхода [3], Т. Єщенко [17], О. Павлова [57], Є. Світлична [69]);

2) навчальні посібники з української мови за професійним спрямуванням для студентів навчальних закладів медичного, зокрема й фармацевтичного, профілю (Я. Білик [48], Г. Золотухін [20], С. Козиряцька [25], Т. Лещенко [36], С. Луцак [86]);

3) навчальні посібники з формування культури мовлення студентів навчальних закладів медичного, зокрема й фармацевтичного, профілю (Г. Кисіль [23], М. Лісовий [40]);

4) наукові дисертації з проблем оволодіння фаховою термінологією медичного профілю іноземними студентами (Т. Сергієнко [71]);

5) наукові статті, присвячені різним аспектам опанування медичної термінології (Н. Гимер [9], А. Косенко [26], Т. Лещенко [35], Н. Литвиненко [38]);

6) навчальні посібники й підручники з термінології латинської мови для студентів-медиків (Т. Тігієвська [30], Л. Смольська [31], Т. Лещук [37]).

Такий широкий масив навчальної і навчально-методичної літератури з проблеми формування вмінь і навичок професійного засвоєння термінологічної лексики уможливорює виокремлення тих основних професійних проблем, що потребують нагального розв'язання вже на початкових етапах здобуття професійних компетентностей:

1) визначення ролі іншомовних запозичень, зокрема англійських, грецьких, латинських, німецьких, польських, та питомих українських слів у формуванні фармацевтичної термінологічної системи;

2) набуття вміння послуговуватися лексикографічними джерелами (етимологічними, морфемними, орфографічними, словотвірними, тлумачними словниками, словниками слів іншомовного походження, багатомовними перекладними словниками) для правильного витлумачення лексичного значення термінів;

3) виявлення парадигматичних відношень у спеціальній лексичній оцінюванню найдоцільнішої одиниці, наприклад, із синонімічного ряду задля уникнення різнопрочитання медичних рекомендацій;

4) навчання професійно створювати тексти фармацевтичного профілю різних жанрів з дотриманням морфологічних і синтаксичних мовних норм;

5) розвиток усного й писемного мовлення монологічного й діалогічного характеру, формування в майбутніх спеціалістів комунікативної етикетної компетентності фармацевта;

6) умотивування ролі когнітивного, комунікативно-операційного й емоційного компонентів у професійному мовленні фармацевтів;

7) здатність сприймати чуже мовлення під час спілкування на професійні теми, уміння розтлумачити сутність фармацевтичних понять у комунікації зі споживачами фармацевтичної продукції;

8) виховання культури терміновживання як в українських, так і в іноземних студентів-фармацевтів.

Задля формування як загальних, так і спеціальних (фахових) компетентностей і забезпечення програмних результатів навчання науково-педагогічні працівники медичної царини різних рівнів здобуття освіти об'єднують свої зусилля, беручи до уваги й напрацювання вчених-філологів, які, своєю чергою, здійснюють не лише теоретичні, але й практичні науково-дослідницькі пошуки. Можемо з упевненістю констатувати: фармацевтична терміносистема вивчається крізь призму лінгводидактичного аспекту. Наразі запропоновано чимало завдань різних рівнів складності, скерованих на вироблення фахових компетентностей і забезпечення очікуваних результатів навчання. Ми не маємо наміру зупинятися на них детально, зробимо спробу презентувати власні зразки завдань, які, на нашу думку, сприятимуть формуванню відповідних умінь і навичок фахового послугування фармацевтичними термінами, а саме:

1) розподіліть запропоновані найменування лікувальних препаратів за різними класифікаційними критеріями (наприклад, за морфемною будовою,

дериваційними моделями, тематичними групами, джерелами запозичення терміна або його структурних елементів тощо);

2) визначте, як пов'язана хімічна складова лікарського препарату (назви речовин), ботанічні морфологічні назви рослин, що входять до складу ліків, з формуванням української терміноназви;

3) виберіть із рекомендованого джерела (наприклад, компедіуму лікувальних препаратів) термінологічні найменування, пов'язані з особливостями виготовленні фармацевтичної продукції або з назвами фармацевтичних торговельних фірм;

4) піддайте редагуванню запропоновані наукові тексти з фармацевтики, тексти інструкцій до лікувальних препаратів, рецептурні тексти тощо, виправивши помилки у функціонування фармацевтичної термінології;

5) перекладіть фармацевтичні тексти, написані іноземною мовою, українською, залучаючи перекладні словники; обґрунтуйте вибір відповідників і дотримання орфографічних норм під час перекладу назв лікувальних препаратів;

6) виконайте вправи на виявлення сформованості вмінь і навичок писемного мовлення (наприклад, уставити пропущені букви, апостроф, м'який знак, написати складні іменники разом, окремо або через дефіс у назвах лікувальних препаратів тощо);

7) визначте частиномовну належність і відповідні граматичні категорії (наприклад рід, число, відмінок) у дібраних найменуваннях ліків, уведіть їх в мінімальний контекст (наприклад, словосполучення, речення), аби продемонструвати особливості функціонування в професійному мовленні; проаналізуйте синтаксичні конструкції, у які введено термінологічну фармацевтичну лексику;

8) укладіть мінісловник фармацевтичних термінів – найменувань лікувальних препаратів до різних хвороб людини; виконайте всебічний аналіз джерел походження, структурно-семантичних особливостей відповідних груп терміноназв.

Здійснений комплексний аналіз наукової, навчальної та навчально-методичної літератури, присвяченої проблемам формування терміновживання й оприлюдненої за останнє десятиліття в Україні, уможливило твердження, що на перших курсах медичних навчальних закладів України відбувається системна робота з формування мовної професійної компетентності майбутніх спеціалістів у галузі фармацевтики. Пропоновані авторські зразки завдань сприятимуть розвитку наукового мовлення студентів-фармацевтів зі збагачення власного професійного лексикону за рахунок його постійного поповнення. На основі зазначених тез ми розробили анкету для перевірки рівня сформованості відповідних умінь і навичок у студентів-філологів та студентів-фармацевтів задля здійснення зіставного аналізу рівня їх знань у галузі термінології.

3.2. Рівень сформованості мовної компетентності здобувачів освіти в параметрах фармацевтичної терміносистеми

На сучасному етапі розвою лінгвістичної теорії надзвичайно актуальними є дослідження, ґрунтовані на підвалинах кількох наук, зокрема когнітивістики, психології, соціології, філософії, що спричинило формування таких нових напрямків науки, як-от: лінгвокогнітивістика, лінгвофілософія, лінгвосоціологія, лінгвофілософія тощо. Лінгвосоціологічні параметри функціонування мовних одиниць стали підґрунтям наших подальших роздумів за темою магістерського дослідження.

Оскільки наша наукова розвідка спрямована на формування вмій та навичок усвідомленого послугування назвами лікувальних препаратів насамперед тих, хто безпосередньо є спеціалістами з їх виробництва, оптового й роздрібного продажу в провізорських торговельних мережах, то цілком виправданим, гадаємо, є прагнення апелювати до соціологічного опитування студентів факультету фармація, промислова фармація Криворізького медичного коледжу. Це дало змогу виявити рівень отриманих

знань у зазначеному аспекті та сформованості відповідних умінь і навичок. До того ж, вважаємо, що цілком доречним буде аналогічне опитування студентів факультету української філології Криворізького державного педагогічного університету, які повинні мати вміння й навички комплексного лінгвістичного аналізу будь-якого мовного матеріалу, зокрема й фармацевтичного, із професійним розумінням шляхів формування термінологічних найменувань лікувальних препаратів, здатністю коментувати їх внутрішню форму, значення компонентів морфемної будови такої лексики, способів словотворення термінів, шляхів входження запозичених слів в українську фармацевтичну термінологію. Оскільки студенти-філологи не є спеціалістами в галузі фармацевтики, то передбачаємо, що вони недостатньо глибоко будуть орієнтуватися в формах лікувальних препаратів, умісту речовин, що входять до них, лікувальних властивостях того чи того фармацевтичного продукту. Відповідно, студенти-фармацевти, цілком імовірно, краще орієнтуючись у вузькоспеціальних проблемах фармації, не зможуть дати повні відповіді на суто філологічні проблеми формування фармацевтичної термінології. Запропоноване анкетування спроможне виявити, як нам видається, соціальний зріз усвідомлення сутності лексичної системи української мови загалом і функціонування лексико-семантичної групи «Найменування лікувальних препаратів» зокрема.

Адміністрація Криворізького медичного коледжу сприяла проведенню опитування ста п'ятдесяти студентів, які навчаються на факультеті «Фармація». Це були слухачі середньої ланки навчання, тому що, на нашу думку, студенти вже повинні були прослухати курси «Українська мова за професійним спрямуванням», «Латинська мова», щоб продемонструвати вміння і навички послугування термінологічним апаратом фармацевтики. Серед опитованих були респонденти різних вікових груп, загалом від 16 до 40 років, різної гендерної належності. Керівництво Криворізького державного педагогічного університету дозволило здійснити анкетування студентів факультету української філології, а саме: опитування проведено серед

шістдесяти слухачів спеціальності «Українська мова і література, зарубіжна література» з додатковою спеціальністю «Англійська мова», які навчаються на четвертому курсі і у яких повинні бути сформовані вміння і навички словникової роботи у результаті опанування курсу «Сучасна українська літературна мова. Лексикологія». Системна лексикографічна робота повинна сприяти усвідомленому коментуванню термінологічного шару лексики із запозиченими компонентами. У результаті можемо констатувати певні статистичні викладки. У медичному коледжі респонденти до двадцяти років становили 80 %, до тридцяти років – 8,9 %, до сорока років – 11,1 %, респондентів жіночої статі було 89,9 %, чоловічої – 10,1 %. Студенти педагогічного університету до двадцяти років становили 44,4 % а до тридцяти років – 55,6 %, серед них жінок – 98,3 %, а чоловіків – 1,7 % опитуваних.

Студентам було запропоновано три модулі завдань, кожен із яких передбачав запитання, пов'язані з найменуванням лікувальних препаратів з іншомовними компонентами *кардіо-*, *дерма-*, *гастро-*. У кожному з модулів передбачено запитання (№1, 2, 5, 7 спродукованої анкети) на виявлення розуміння значення названих компонентів у назвах фармацевтичних термінів. Пропонуємо ознайомитися зі змістом запитань.

1. Чи можете Ви прокоментувати лексичне значення компонентів *кардіо-* / *дерма-* / *гастро-* в медичних термінах загалом і в назвах лікувальних препаратів зокрема? Пропонувалися такі варіанти відповідей: а) можу прокоментувати і правильно його розумію; б) можу прокоментувати, але неправильно його розумію; в) не можу прокоментувати і не маю бажання знати; г) не можу прокоментувати, але звернуся за допомогою до термінологічних словників та словників іншомовної лексики; ґ) відмовляюся надати відповідь; д) маю власне розуміння зазначених запозичень.

2. Назви медичних термінів та лікувальних препаратів з компонентами *кардіо-* / *дерма-* / *гастро-* мають у своїй структурі запозичення з інших мов. Чи траплялися Вам такі назви лікувальних препаратів і чи розумієте їх лексичне значення? Пропонувалися такі варіанти відповідей: а) такі назви

траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую і правильно послуговуюся ними; б) такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую, але не послуговуюся ними у власному мовленні; в) такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, частково правильно його розтлумачую, але не послуговуюся ними у власному мовленні; г) такі назви траплялися, але не розумію їх лексичне значення, не можу його розтлумачити, тому не послуговуюся ними у власному мовленні; ґ) такі назви не траплялися, не розумію їх лексичне значення, не можу його розтлумачити, тому не послуговуюся ними у власному мовленні; д) маю власне розуміння структури запозичених слів на позначення лікувальних препаратів.

5. Чи ознайомилися Ви у своєму житті з рецептурними рекомендаційними текстами до лікувальних препаратів з компонентами *кардіо-* / *дерма-* / *гастро-* або чи вивчали такі терміни на заняттях у своєму навчальному закладі? Чи знаєте Ви про лікувальний ефект таких препаратів? Пропонувалися такі варіанти відповідей: а) маю досвід вивчення такої лексики на заняттях та читання відповідних рецептів і знаю про лікувальний ефект таких препаратів; б) маю досвід вивчення такої лексики на заняттях та читання відповідних рецептів, але не знаю про лікувальний ефект таких препаратів; в) маю досвід вивчення такої лексики на заняттях, але не маю досвіду читання відповідних рецептів і лише частково знаю про лікувальний ефект таких препаратів; г) маю досвід вивчення такої лексики на заняттях, але не маю досвіду читання відповідних рецептів і не знаю про лікувальний ефект таких препаратів; ґ) не маю досвіду вивчення такої лексики на заняттях і читання відповідних рецептів і не знаю про лікувальний ефект таких препаратів; д) маю власний варіант відповіді.

7. Чи вважаєте Ви вдалим і достатньо вмотивованим для споживачів фармацевтичної продукції процес формування назв термінів на позначення лікувальних препаратів з компонентами *кардіо-* / *дерма-* / *гастро-* в сучасній фармацевтиці? Пропонувалися такі варіанти відповідей: а) вважаю вдалим і достатньо вмотивованим; б) вважаю загалом вдалим і достатньо вмотивованим

для носіїв мови, які володіють іноземними мовами; в) вважаю частково вдалим і недостатньо вмотивованим; г) вважаю невдалим і невмотивованим; г) не вбачаю потреби розмірковувати над цим питанням; д) маю власний варіант відповіді.

Прокоментуємо результати опрацювання анкет за 1, 2, 5, 7 питаннями загально інформативного характеру.

Відповіді на перше запитання *«Чи можете Ви прокоментувати лексичне значення компонентів кардіо- / дерма- / гастро- в медичних термінах загалом і в назвах лікувальних препаратів зокрема?»*.

Перший модуль: *«Чи можете Ви прокоментувати лексичне значення компонентів кардіо- в медичних термінах загалом і в назвах лікувальних препаратів зокрема?»*. 96,5 % студентів-філологів відповіли *«можу прокоментувати і правильно його розумію»*, 3,5 % – *«не можу прокоментувати, але звернуся за допомогою до термінологічних словників та словників іншомовної лексики»*, що свідчить про загальну тенденцію зацікавленості лінгвістичною проблемою формування фармацевтичної термінології. Студенти-фармацевти виявили позитивну обізнаність (80 % дали відповідь *«можу прокоментувати і правильно його розумію»* і 10 % – *«можу прокоментувати, але неправильно його розумію»*). Лише 10 % опитаних майбутніх фармацевтів не виявили як усвідомлення лексичного значення пропонованих термінів, так і прагнення його пізнати й поповнити власний професійний лексикон.

Другий модуль: *«Чи можете Ви прокоментувати лексичне значення компонентів дерма- в медичних термінах загалом і в назвах лікувальних препаратів зокрема?»*. 99 % студентів-філологів відповіли *«можу прокоментувати і правильно його розумію»*, 1 % – *«не можу прокоментувати, але звернуся за допомогою до термінологічних словників та словників іншомовної лексики»*, чим також виявили зацікавленість проблемою, і у побіжних зауваженнях (власний варіант відповіді) зазначили, що готові скористатися лексикографічною допомогою задля ліквідації мовних лакун.

Студенти-фармацевти виявили позитивну обізнаність (81,1 % дали відповідь *«можу прокоментувати і правильно його розумію»* і 8,9 % – *«не можу прокоментувати, але звернуся за допомогою до термінологічних словників та словників іншомовної лексики»*). Лише 10 % студентів-фармацевтів не виявили бажання пізнати значення нового для них слова, що, на нашу думку, свідчить про їх непрофесіоналізм.

Третій модуль: *«Чи можете Ви прокоментувати лексичне значення компонентів гастро- в медичних термінах загалом і в назвах лікувальних препаратів зокрема?»*. 97 % студентів філологічного факультету відповіли *«можу прокоментувати і правильно його розумію»*, 3 % – *«не можу прокоментувати, але звернуся за допомогою до термінологічних словників та словників іншомовної лексики»*, чим також виявили зацікавленість проблемою. Студенти-фармацевти виявили позитивну обізнаність (83,3 % дали відповідь *«можу прокоментувати і правильно його розумію»* і 10,7 % – *«можу прокоментувати, але неправильно його розумію»*). Лише 6 % майбутніх фармацевтів загалом не виявили бажання пізнати значення нового для них слова.

Відповіді на друге запитання *«Назви медичних термінів та лікувальних препаратів з компонентами кардіо- / дерма- / гастро- мають у своїй структурі запозичення з інших мов. Чи траплялися Вам такі назви лікувальних препаратів і чи розумієте їх лексичне значення?»*.

Перший модуль: *«Назви медичних термінів та лікувальних препаратів з компонентом кардіо- мають у своїй структурі запозичення з інших мов. Чи траплялися Вам такі назви лікувальних препаратів і чи розумієте їх лексичне значення?»* 75,5 % студентів-філологів відповіли *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую і правильно послуговуюся ними»*, 10,5 % – *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую, але не послуговуюся ними у власному мовленні»*, 14% – *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, частково правильно його розтлумачую, але не послуговуюся ними у власному*

мовленні», чим виявили доволі високий рівень умінь і навичок роботи з термінологічною системою української мови. Студенти-фармацевти продемонстрували професійну обізнаність із запропонованого питання (62,2 % дали відповідь *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую і правильно послуговуюся ними»*, 16,7 % – *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую, але не послуговуюся ними у власному мовленні»* і 15,6 % – *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, частково правильно його розтлумачую, але не послуговуюся ними у власному мовленні»*). Лише 5,5 % студентів-фармацевтів визнали, що не розуміють такі назви, їх лексичне значення, не можуть його розтлумачити і не послуговуються ними у власному мовленні.

Другий модуль: *«Назви медичних термінів та лікувальних препаратів з компонентом дерма- мають у своїй структурі запозичення з інших мов. Чи траплялися Вам такі назви лікувальних препаратів і чи розумієте їх лексичне значення?»*. 76,7 % студентів філологічного факультету відповіли *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую і правильно послуговуюся ними»*, 11,3 % – *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую, але не послуговуюся ними у власному мовленні»*, 12 % – *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, частково правильно його розтлумачую, але не послуговуюся ними у власному мовленні»*, чим також виявили високий рівень сформованості вмінь і навичок послугування термінологічною лексикою. Студенти-фармацевти виявили достатній рівень сформованості вмінь та навичок усвідомлення семантики іншомовних компонентів у найменуваннях ліків (62,2 % дали відповідь *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую і правильно послуговуюся ними»*, 17,8 % – *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую, але не послуговуюся ними у власному мовленні»* і 11,1 % – *«такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, частково правильно його розтлумачую, але не*

послугуюся ними у власному мовленні». Лише 8,9 % майбутніх фармацевтів заявили, що такі назви їм не траплялися, вони не розуміють їх лексичне значення, не можуть його розтлумачити, тому не послугуюся ними у власному професійному мовленні.

Третій модуль: «Назви медичних термінів та лікувальних препаратів з компонентом гастро- мають у своїй структурі запозичення з інших мов. Чи траплялися Вам такі назви лікувальних препаратів і чи розумієте їх лексичне значення?». 78,2 % студентів філологічного факультету відповіли «такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую і правильно послугуюся ними», 12,3 % – «такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую, але не послугуюся ними у власному мовленні», 9,5 % – «такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, частково правильно його розтлумачую, але не послугуюся ними у власному мовленні», чим виявили високий рівень сформованості вмій та навичок послугування термінологічною лексикою. Студенти-фармацевти виявили достатній рівень сформованості вмій та навичок послугування термінологічною лексикою (64,2 % дали відповідь «такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую і правильно послугуюся ними», 16,8 % – «такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, правильно його розтлумачую, але не послугуюся ними у власному мовленні» і 12 % – «такі назви траплялися, розумію їх лексичне значення, частково правильно його розтлумачую, але не послугуюся ними у власному мовленні». Лише 7 % фармацевтів заявили, що вони не обізнані в цьому питанні повністю.

Відповіді на п'яте запитання «Чи ознайомлювалися Ви у своєму житті з рецептурними рекомендаційними текстами до лікувальних препаратів з компонентами кардіо-/дерма-/гастро- або чи вивчали такі терміни на заняттях у своєму навчальному закладі? Чи знаєте Ви про лікувальний ефект таких препаратів?».

Перший модуль: *«Чи ознайомилися Ви у своєму житті з рецептурними рекомендаційними текстами до лікувальних препаратів з компонентами кардіо- або чи вивчали такі терміни на заняттях у своєму навчальному закладі? Чи знаєте Ви про лікувальний ефект таких препаратів?»*. 98 % студентів-філологів подали відповідь *«не маю досвіду вивчення такої лексики на заняттях і читання відповідних рецептів і не знаю про лікувальний ефект таких препаратів»*, 2 % – запропонували власні відповіді, в яких здебільшого пояснювали причини фармацевтичних лакун. Студенти медичного коледжу відповіли так: 64,4 % – *«маю досвід вивчення такої лексики на заняттях та читання відповідних рецептів і знаю про лікувальний ефект таких препаратів»*, 17,8 % – *«маю досвід вивчення такої лексики на заняттях та читання відповідних рецептів, але не знаю про лікувальний ефект таких препаратів»*, 12,2 % – *«маю досвід вивчення такої лексики на заняттях, але не маю досвіду читання відповідних рецептів і не знаю про лікувальний ефект таких препаратів»*. 5,6 % студентів відповіли, що не мають досвіду вивчення такої лексики на заняттях, читання відповідних рецептів і не знають про лікувальний ефект таких препаратів.

Другий модуль: *«Чи ознайомилися Ви у своєму житті з рецептурними рекомендаційними текстами до лікувальних препаратів з компонентами дерма- або чи вивчали такі терміни на заняттях у своєму навчальному закладі? Чи знаєте Ви про лікувальний ефект таких препаратів?»*. 99 % студентів-філологів подали відповідь *«не маю досвіду вивчення такої лексики на заняттях і читання відповідних рецептів і не знаю про лікувальний ефект таких препаратів»*, 1 % – запропонували власні відповіді, в яких обґрунтували відсутність знань тим, що це не було предметом вивчення в курсу «Лексикологія». Відповіді студентів-фармацевтів розподілені так: 59 % – *«маю досвід вивчення такої лексики на заняттях та читання відповідних рецептів і знаю про лікувальний ефект таких препаратів»*, 20 % – *«маю досвід вивчення такої лексики на заняттях та читання відповідних рецептів, але не знаю про лікувальний ефект таких*

препаратів», 15 % – «маю досвід вивчення такої лексики на заняттях, але не маю досвіду читання відповідних рецептів і лише частково знаю про лікувальний ефект таких препаратів». 6 % студентів констатували, що не мають знань з цієї проблеми.

Третій модуль: «Чи ознайомилися Ви у своєму житті з рецептурними рекомендаційними текстами до лікувальних препаратів з компонентами гастро- або чи вивчали такі терміни на заняттях у своєму навчальному закладі? Чи знаєте Ви про лікувальний ефект таких препаратів?». 98,2 % студентів-філологів подали відповідь «не маю досвіду вивчення такої лексики на заняттях і читання відповідних рецептів і не знаю про лікувальний ефект таких препаратів», 1,8 % – запропонували власний варіант відповіді, зазначаючи, що не замислювалися над цим питанням професійно. Відповіді студентів-фармацевтів розподілені так: 55 % – «маю досвід вивчення такої лексики на заняттях та читання відповідних рецептів і знаю про лікувальний ефект таких препаратів», 15 % – «маю досвід вивчення такої лексики на заняттях та читання відповідних рецептів, але не знаю про лікувальний ефект таких препаратів», 10 % – «маю досвід вивчення такої лексики на заняттях, але не маю досвіду читання відповідних рецептів і лише частково знаю про лікувальний ефект таких препаратів». 20 % студентів визнали свою необізнаність. Загалом можна стверджувати про середній рівень сформованості відповідних умінь і навичок у студентів-фармацевтів.

Відповіді на сьоме запитання «Чи вважаєте Ви вдалим і достатньо вмотивованим для споживачів фармацевтичної продукції процес формування назв термінів на позначення лікувальних препаратів з компонентами кардіо- / дерма- / гастро- в сучасній фармацевтиці?».

Перший модуль: «Чи вважаєте Ви вдалим і достатньо вмотивованим для споживачів фармацевтичної продукції процес формування назв термінів на позначення лікувальних препаратів з компонентом кардіо- в сучасній фармацевтиці?» 51 % студентів-філологів запропонували власні відповіді, в яких констатували, що не замислювалися над цим питанням, 9 % відповіли

«вважаю вдалим і достатньо вмотивованим», 19 % – «вважаю загалом вдалим і достатньо вмотивованим для носіїв мови, які володіють іноземними мовами», 11 % – «вважаю частково вдалим і недостатньо вмотивованим», 10 % – «вважаю невдалим і невмотивованим». Студенти-фармацевти продемонстрували інший погляд на проблему: 65,5 % відповіли «вважаю вдалим і достатньо вмотивованим», 15,6 % – «вважаю загалом вдалим і достатньо вмотивованим для носіїв мови, які володіють іноземними мовами». Тільки 3,3 % вважають процес творення терміназви невдалим і невмотивованим, а 4,4 % не вбачають за потрібне розмірковувати над цим питанням.

Другий модуль: *«Чи вважаєте Ви вдалим і достатньо вмотивованим для споживачів фармацевтичної продукції процес формування назв термінів на позначення лікувальних препаратів з компонентом дерма- в сучасній фармацевтиці?»*. 53 % студентів-філологів не розмірковували над цим питанням, 6 % відповіли «вважаю вдалим і достатньо вмотивованим», 14 % – «вважаю загалом вдалим і достатньо вмотивованим для носіїв мови, які володіють іноземними мовами», 15 % – «вважаю частково вдалим і недостатньо вмотивованим», 12 % – «вважаю невдалим і невмотивованим». Студенти-фармацевти, як і попередньому опитуванні, продемонстрували інші результати: 64 % відповіли «вважаю вдалим і достатньо вмотивованим», 18 % – «вважаю загалом вдалим і достатньо вмотивованим для носіїв мови, які володіють іноземними мовами». Тільки 1 % респондентів вважає, що процес творення таких термінів не вирізняється системністю й мотивацією, а 2 % ніколи навіть не замислювалися над поставленою проблемою.

Третій модуль: *«Чи вважаєте Ви вдалим і достатньо вмотивованим для споживачів фармацевтичної продукції процес формування назв термінів на позначення лікувальних препаратів з компонентом гастро- в сучасній фармацевтиці?»* 52 % студентів-філологів ніколи не ставили перед собою розв'язання цього питання, 8 % відповіли «вважаю вдалим і достатньо вмотивованим», 16 % – «вважаю загалом вдалим і достатньо вмотивованим

для носіїв мови, які володіють іноземними мовами», 14 % – «вважаю частково вдалим і недостатньо вмотивованим», 10 % – «вважаю невдалим і невмотивованим». Студенти-фармацевти продемонстрували також виявили іншу думку щодо запропонованої проблеми: 62 % відповіли «вважаю вдалим і достатньо вмотивованим», 18 % – «вважаю загалом вдалим і достатньо вмотивованим для носіїв мови, які володіють іноземними мовами». Тільки 8 % негативно ставляться до процесу формування таких термінів, а 12 % – ніколи не ставили перед собою такого питання.

Аналіз анкет засвідчив, що неспеціалісти в галузі фармацевтики (навіть здобувачі філологічної освіти, які розуміють внутрішні форми терміноназв) не орієнтуються в їхньому функційному призначенні, оскільки це не було предметом вивчення в університетському курсі. Відповідно, й пересічні носії мови не можуть усвідомити специфіку найменування лікувальних препаратів. Аналіз вище запропонованих результатів анкетування виявив більше самооцінку студентів обох напрямів навчання у їхній свідомості, ніж реальний стан рівня сформованості їх умінь і навичок з цього питання. Задля того, щоб перевірити виявлену високу самооцінку студентів різних спеціальностей з проблеми творення терміноназв на позначення лікувальних препаратів з компонентами *кардіо-* / *дерма-* / *гастро-*, ми запропонували завдання конкретного лінгвістичного та фармацевтичного змісту (№ 3, 4, 6 анкети). Формою проведення опитування ми обрали приведення у відповідності мовного матеріалу запропонованих груп.

Проілюструємо зразки формулювання третього запитання до кожного модуля анкети й особливості їх виконання.

❖ I модуль: Приведіть у відповідність назви лікувальних препаратів з іншомовним компонентом *кардіо-* та лінгвістичне потрактування шляхів його входження в мову.

А. *бікард*; *кардіостад*; *ніфекард*; *кардоз*; *кардісейв*;
кардіоревматологія; *кардіоліноз*

Б. суфікс іменників, утворених від грец. дієслів із значенням «процес», «результат процесу», «патологічний стан»; від англ. зберігати; від грец. стадія; певний ступінь (період, етап) у розвитку чогось, що має свої якісні особливості; від лат. двічі; від грец. хмара; від грец. у складних словах «жир»; від грец. розтікання, потік.

❖ II модуль: Приведіть у відповідність назви лікувальних препаратів з іншомовним компонентом *дерма-* та лінгвістичне потрактування шляхів його входження в мову.

А. *дермазол*; *екзодерм-крем*; *карбодерм*; *фузідерм*; *дермадрин*; *Гірудо дерм*; *лібрідерм*

Б. від лат. луб і форма, тканина деревини, що надає їй міцності, інша назва – деревні волокна; від лат. п'явка, речовина, що її виділяють шийні залози медичної п'явки та перешкоджають зсіданню крові; від англ. осушувати, відкачувати, відводити; від франц. злиття, від лат. плавлення; від лат. вугілля, у складних словах означає «сполука вуглецю»; від грец. зовні, поза, префікс, що означає «зовні», «поза чимось»; від нім. колоїдний розчин, від лат. розкладання; найдрібніші частинки будь-якої речовини в рідинному, твердому чи газоподібному середовищі.

❖ III модуль: Приведіть у відповідність назви лікувальних препаратів з іншомовним компонентом *гастро-* та лінгвістичне потрактування шляхів його входження в мову.

А. *пангастро*; *гастрикумель*; *гастроцид актив*; *гастрофіт-таб*; *гастро гран*; *гастролакт*; *Гастро-Тева*

Б. *пан-* (від грецьк. *πάν* – «усе») – у складних словах відповідає поняттям «усе», «усеохопний»; *кумель* (від нім. *Kümmel* – «кмин»); *цид* (від лат. *caedo* – «вбиваю»); у складних словах відповідає поняттю «знищення»); *фіт* (від грецьк. *φυτόν* – «рослина»), а *-таб* (квазіморфема від лексеми *таблетка*, що свого часу запозичили з французької мови, у якій *tablette* – «плитка, таблетка», зменшене від *table* (від лат. *tabula* – «дошка»); *-гран* (від лат. *granulum* – «зернятко»); *-лакт* (від лат. *lac (lactis)* – «молоко»);

у складних словах відповідає поняттю «молочний»); *Тева* – найменування ізраїльської фармацевтичної компанії “Teva Pharmaceutical Industries Ltd.”.

Відповіді за результатами опрацювання опитування у третьому завданні. I модуль: «*Приведіть у відповідність іншомовні елементи назв медичних термінів з компонентом кардіо- та коментар щодо їхнього походження й витлумачення*» впоралися 81,4 % студентів філологічної спеціальності (проти 18,6 % неправильних відповідей) та 68 % студентів фармацевтичної спеціальності (проти 32 % неправильних відповідей). II модуль: «*Приведіть у відповідність іншомовні елементи назв лікувальних препаратів з компонентом дерма- та коментар щодо їхнього походження й витлумачення*» впоралися 84,3 % студентів філологічної спеціальності (проти 15,7 % неправильних відповідей) та 69,6 % студентів фармацевтичної спеціальності (проти 30,4 % неправильних відповідей). III модуль: «*Приведіть у відповідність іншомовні елементи назв лікувальних препаратів з компонентом гастро- та коментар щодо їхнього походження й витлумачення*» впоралися 86 % студентів філологічної спеціальності (проти 14 % неправильних відповідей) та 65 % студентів фармацевтичної спеціальності (проти 35 % неправильних відповідей). Можемо зробити деякі узагальнення, які засвідчують, що значення іншомовних фрагментів у термінах на позначення лікувальних препаратів зрозуміле 82,9 % студентів-філологів та 68,8 % студентів-фармацевтів. Тому картина самооцінювання і реальних знань студентів загалом збігається. Такі успіхи можна пояснити тим, що навчальні програми філологів і фармацевтів містять у своєму складі дисципліни «Іноземна мова», «Латинська мова», «Українська мова за професійним спрямуванням», де подібні питання є предметом обговорення на заняттях.

Проілюструємо зразки формулювання четвертого запитання до кожного модуля анкети й особливості їх виконання.

❖ I модуль: Більшість із медичних і фармацевтичних термінів з компонентом *кардіо-* репрезентують різні способи словотворення. Визначте

шляхи їхнього продукування. Приведіть у відповідність назву медичного або фармацевтичного термінів і способи їх словотворення.

А. *кардіомонітор; кардіосигналізатор; кардиприл; кардіодарон-здоров'я; нікардія ретард; акард; мікардис*

Б. словоскладання; термін-юкстапозитив; префіксація, що супроводжується усіченням основи; конфіксація; словосполучення; основоскладання, що супроводжується інтерфіксацією; основоскладання, що супроводжується суфіксацією; основоскладання.

❖ II модуль: Більшість із фармацевтичних термінів з компонентом *дерма-* репрезентують різні способи словотворення. Визначте шляхи їхнього продукування. Приведіть у відповідність назви фармацевтичних термінів і способи їх словотворення.

А. *дерман'юріфаср; екзодерм; фотодерматоз; редермік; хепідерм здоров'я; кортидерм; дермокапіляр*

Б. конфіксація; словосполучення-юкстапозитиви; основоскладання з усіченням однієї з основ; основоскладання з інтерфіксацією; основоскладання, що супроводжується суфіксацією; префіксальний спосіб словотвору; основоскладання.

❖ III модуль: Більшість із фармацевтичних термінів з компонентом *гастро-* репрезентують різні способи словотворення. Визначте шляхи їхнього продукування. Приведіть у відповідність назви фармацевтичних термінів і способи їх словотворення.

А. *гастрофіт-таб; гастропро; гастротонік; пангастро; ГАСТРОВАЛ-СП SOLUTION PHARM; фітогастрол; Фіточай №12.*

Б. основоскладання; термінологічне словосполучення, організоване за моделлю «іменник + іменник», де крайній іменник спродукований у результаті нульової суфіксації; усічення основи; неморфологічний спосіб творення із використанням транслітерних елементів; префіксація; неморфологічний спосіб творення, що супроводжується нумерологічними позначеннями; основоскладання, що супроводжується суфіксацією.

Відповіді за результатами опрацювання опитування у четвертому завданні. I модуль: *«Більшість із медичних і фармацевтичних термінів з компонентом кардіо- репрезентують різні способи словотворення. Визначте шляхи їхнього продукування. Приведіть у відповідність назву медичного або фармацевтичного термінів і способи їх словотворення»* правильну відповідь подали 89,6 % студентів філологічної спеціальності (проти 10,4 % неправильних відповідей) та 10,3 % студентів фармацевтичної спеціальності (проти 89,7 % неправильних відповідей). II модуль: *«Більшість із фармацевтичних термінів з компонентом дерма- репрезентують різні способи словотворення. Визначте шляхи їхнього продукування. Приведіть у відповідність назви фармацевтичних термінів і способи їх словотворення»* правильну відповідь подали 88,9 % студентів філологічної спеціальності (проти 11,1 % неправильних відповідей) та 10,2 % студентів фармацевтичної спеціальності (проти 89,8 % неправильних відповідей). III модуль: *«Більшість із фармацевтичних термінів з компонентом гастро- репрезентують різні способи словотворення. Визначте шляхи їхнього продукування. Приведіть у відповідність назви фармацевтичних термінів і способи їх словотворення»* правильну відповідь подали 91 % студентів філологічної спеціальності (проти 9 % неправильних відповідей) та 11 % студентів фармацевтичної спеціальності (проти 89 % неправильних відповідей). Загалом розуміння шляхів творення терміноназв продемонстрували 89,3 % філологів і тільки 10,3 % фармацевтів, Такі результати опитування пояснюємо тим, що на факультеті української філології Криворізького державного педагогічного факультету студенти в курсі «Сучасна українська мова. Морфеміка. Словотвір» приділяють серйозну увагу формуванню вмінь та навичок аналізу морфемної будови слова, системно знайомляться з комплексом запозичених префіксів і суфіксів, вивчають шляхи їх входження в граматичну систему української мови з інших мов світу, здійснюють моделювання дериваційних парадигм і гнізд, що уможливлює компетентне коментування шляхів творення і морфемної будови, зокрема й термінів. Натомість у медичних коледжах цим проблемам практично не

приділено уваги, оскільки вузькоспеціальні лінгвістичні аспекти термінологічних підсистем не є предметом навчальної діяльності.

Проілюструємо зразки формулювання шостого запитання до кожного модуля анкети й особливості їх виконання.

❖ I модуль: Приведіть у відповідність назви лікувальних препаратів з компонентом *кардіо*- та їхню медичну форму й призначення.

А. кардолакс; нікардія ретард; кардиприл; кардіотонік; кардіоплегічний розчин.

Б. розчин для зупинки серця, у комбінації з гіпотермією застосовується при проведенні операцій на відкритому серці; фітосироп, що підсилює скорочувальну активність кардіоміоцитів та усуває явища серцевої недостатності; капсули, що призводять до розширення судин і зменшення затримки натрію і води; розчин для ін'єкцій; зменшує потребу міокарда в кисні завдяки зменшенню частоти серцевих скорочень і зменшенню серцевого викиду та зниженню артеріального тиску; таблетки, що гальмують трансмембранний потік іонів кальцію через повільний кальцієвий канал у клітину; діють на клітини міокарда та гладкої мускулатури, коронарних артерій та периферичних судин.

❖ II модуль: Приведіть у відповідність назви лікувальних препаратів з компонентом *дерма*- та їхню медичну форму й призначення.

А. мезодерм; бетадерм; ламікон; дермгель; белодерм; амодерм; дермаглін; нормадерм

Б. лікувальний спрей; лікувальний лак для нігтів із вмістом аміаку; косметична глина; міцелярна вода для комплексної корекції проблемної шкіри; гель, що має широкий спектр протигрибкової дії; мазь, яку застосовують при дерматозах, при ускладненнях або підозрі на вторинні інфекції, наприклад, екзему, дерматит, нейродерміт, псоріаз тощо; крем, що має протизапальну, антиалергічну, протинабрякову, протисвербіжну дію при лікуванні екземи, дерматитів, псоріазу.

❖ III модуль: Приведіть у відповідність назви лікувальних препаратів з компонентом *гастро-* та їхню медичну форму й призначення.

А. *гастрогрін*; *гастро гран*; *гастро-норма-натур*; «*Гастро-мікс (шлунково-кишковий)*»; *гастропро*; *фітогастрол*; *гастритол* «*Др.Кляйн*».

Б. гранули, що впливають на систему травлення та метаболічні процеси; таблетки, що містять збалансований комплекс екстрактів аюрведичних рослин, спрямований на нормалізацію процесів травлення та метаболізму; фітопродукт, фіточай; дієтичні добавки до продуктів харчування, які підтримують функції органів травлення, покращують процеси травлення і стан шлунково-кишкового тракту; оральні краплі, які застосовують у разі функціональних розладів з боку шлунково-кишкового тракту; капсули для відновлення мікрофлори кішківника; збір, що впливає на систему травлення та метаболічні процеси.

Відповіді за результатами опрацювання опитування у шостому завданні. I модуль: «*Приведіть у відповідність назви лікувальних препаратів з компонентом кардіо- та їхню медичну форму й призначення*» правильно відповіли 10,1 % студентів філологічної спеціальності (проти 89,9 % неправильних відповідей) та 90,7 % студентів фармацевтичної спеціальності (проти 9,3% неправильних відповідей). II модуль: «*Приведіть у відповідність назви лікувальних препаратів з компонентом дерма- та їхню медичну форму й призначення*» правильно відповіли 10,6 % студентів філологічної спеціальності (проти 89,4 % неправильних відповідей) та 90,6 % студентів фармацевтичної спеціальності (проти 9,4 % неправильних відповідей). III модуль: «*Приведіть у відповідність назви лікувальних препаратів з компонентом гастро- та їхню медичну форму й призначення*» правильно відповіли 12 % студентів філологічної спеціальності (проти 88 % неправильних відповідей) та 92 % студентів фармацевтичної спеціальності (проти 8 % неправильних відповідей). Загалом із завданням упоралися 10,4 % студентів філологічної спеціальності та 90,7 % студентів фармацевтичної спеціальності. Можемо пояснити позитивні результати

студентів-фармацевтів тим, що навчальні плани медичних коледжів передбачають вивчення лікувальних препаратів, їхніх форм та функційного призначення.

Здійснене опитування виявило, що реальна картина усвідомлення сутності процесів номінації ліків і власне уявлення студентів про рівень сформованості вмінь і навичок з досліджуваної проблеми не збігаються. Студенти-філологи виявили кращий рівень знань з тих питань, в яких домінуючою є лінгвістична складова, хоча над деякими процесами творення терміноназв як споживачі фармацевтичної продукції вони не замислювалися з професійної позиції. Студенти-фармацевти, зрозуміло, проявили достатній рівень усвідомлення форм лікувальних препаратів, їх рецептурного призначення, а також деяких моментів значення запозичених компонентів у структурі терміна. Здійснена соціолінгвістична робота дозволила нам усвідомити, що формування термінологічної системи фармацевтики повинно враховувати компетентні професійні рекомендації як спеціалістів у цій галузі, так і мовознавців, які допоможуть уникнути порушення мовних норм, що дозволить пропонованим термінам повноцінно функціонувати.

Висновки до третього розділу

Системний аналіз навчально-методичної літератури сприяв визначенню загальних тенденцій у висвітленні лінгводидактичних проблем фармацевтичної терміносистеми. Шкільний курс української мови на фуркаційному етапі її вивчення в класах профільного рівня формує лише загальне уявлення школярів про термінологічну лексику наукового стилю.

Це спричинило нагальну потребу в навчальних закладах передвищої та вищої освіти, зокрема й медичного спрямування, на перших курсах приділити серйозну увагу формуванню вмінь і навичок усвідомленого професійного багатоаспектного використання фахової терміносистеми. Окресливши основні завдання, декларовані до розв'язання в українській

лінгводидактичній науковій літературі, ми запропонували авторські моделі практичних завдань, зміст яких може покращити процес засвоєння фармацевтичної термінології на рівнях передвищої та вищої освіти.

Зважаючи на поважну традицію у роботі над формуванням мовлення майбутніх фахівців (як спеціальної, так і неспеціальної орієнтації), розробили анкету задля перевірки наявних знань, практичних умінь і навичок, необхідних для професійного становлення. Анкета передбачала оприядлення ситуації щодо розуміння лексичного значення досліджуваних термінів, що називають лікувальні препарати, їх структурно-семантичних параметрів, етимологічних характеристик, фармацевтичних чинників тощо.

За результатами опитування виявили загальну зацікавленість студентів-філологів і студентів-фармацевтів проблемою формування термінологічної системи лікувальних препаратів. Отримані результати окреслили шляхи подальшої лінгвістичної роботи у формуванні методичних рекомендацій щодо поліпшення ситуації, адже саме комплексне засвоєння термінологічних систем сприятиме компетентному спілкуванню фахівців на будь-яку професійну тематику.

ВИСНОВКИ

Ідея лінгвістичного коментування системи фармацевтичної термінології набула свого комплексного втілення у працях українських мовознавців тільки на початку ХХ століття, оскільки саме в цей період спостережено розквіт фармацевтичних технологій, а відповідно, – продукування на ринку розмаїття фармацевтичної продукції, що спричинило потребу в її номінації. Здебільшого процес формування терміноназв на сьогодні відбувається стихійно, без дотримання мовних норм і врахування рекомендацій мовознавців. Ситуація стала настільки критичною, що на сполох почали бити самі фармацевти, які відчули, що невнормована термінологічна база спричиняє хаос у термінологічному апараті їхньої царини, а це, своєю чергою, викликає комунікативні невдачі під час спілкування в системах «лікар – пацієнт» і «фармацевт – споживач фармацевтичних продуктів».

Результатом комплексного огляду лінгвістичних наукових розвідок з цієї проблеми постала класифікація напрямів дослідження, серед яких виокремлено аналіз фармацевтичних термінів на позначення лікувальних препаратів, пов'язаних із різними розділами лікувальної справи; дослідження фармацевтичної терміносистеми на позначення назв лікарських рослин; студіювання здатності термінів вступати в парадигматичні відношення в системі мови, зокрема синонімічні, що визначено як негативний фактор, оскільки зумовлює неточності у сприйнятті сутності терміноназви; лінгвістичний аналіз функціонування лексики лексико-семантичного поля «Фармацевтика» у фармацевтичних текстах тощо. Ми окреслили коло проблем, які потребують скрупульозного вивчення, серед яких найбільш значущою виявилася, на нашу думку, систематизація термінів на позначення лікувальних препаратів. Це зумовлено необхідністю проаналізувати наявні терміни, запропонувати лінгвістичні стандарти задля їх упорядкування, залучити науковий етимологічний аналіз, висвітлити вмотивованість затемненої для користувачів внутрішньої форми найменувань ліків,

прокоментувати дериваційні шляхи термінотворення. У подальшому такий вектор досліджень уможливить проєктування когнітивної карти лікувальних препаратів, представлену, наприклад, в оприлюдненому компедіумі, доступному для послугування широкому колу носіїв мови. Обсяг магістерського дослідження дав змогу зупинитися на комплексному науковому коментуванні трьох основних угруповань термінів, зокрема з компонентами *дерма-* / *дерм-*; *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-*; *гастро-* / *гастр-*.

Фармацевтичні терміни з компонентом *дерма-* / *дерм-* репрезентовано чотирма лексико-семантичними групами: «Найменування медичної царини», «Найменування спеціалізації», «Найменування захворювань», «Найменування лікувальних препаратів». Найбільш продуктивною визначено лексико-семантичну групу «Найменування лікувальних препаратів», яка має у своєму складі низку лексико-семантичних підгруп («Лікувальні мазі»; «Лікувальні креми»; «Лікувальні гелі»; «Косметологічні засоби»). Їх аналіз із залученням кількісних підрахунків задля виявлення частотності їх функціонування в мові виявив таку ситуацію: найменування лікувальних кремів становлять 36,5 % від загальної кількості мовного матеріалу, найменування косметичних засобів – 26,8 %, найменування лікувальних мазей – 24,5 %; найменування лікувальних гелів – 12,2 % відповідно. Найпродуктивнішим способом творення аналізованих термінів є морфологічний, їх продукування супроводжується такими словотвірними процесами, як префіксація, суфіксація, інтерфіксація, словоскладання, основокладання з усіченням твірних основ, терміноскладання, графічне маркування. Найменування лікувальних препаратів з компонентом *дерма-* / *дерм-* є здебільшого термінами-композиціями. Джерельною базою формування внутрішньої форми аналізованих лексем слугували англійська, грецька, латинська, німецька, російська, українська і французька мови.

Фармацевтичні терміни з компонентом *кардіо-* / *кардіа-* / *кард-* репрезентовані шістьма лексико-семантичними групами : «Найменування медичної царини»; «Найменування спеціалізації»; «Найменування

захворювання»; «Найменування лікувальних препаратів»; «Найменування медичних приладів»; «Найменування медичних процедур», які за частотністю свого функціонування в мові представлені так: найменування лікувальних препаратів становлять 49,4 %, найменування захворювань – 26,1 %, найменування медичних приладів – 11,7 %, найменування медичних процедур – 7,3 %, найменування медичної царини – 4,2 %, найменування спеціалізації – 1,3 %. Лексико-семантична група «Найменування лікувальних препаратів» є найбільш продуктивною і представлена 15 лексико-семантичними підгрупами, виокремлення яких ґрунтовано на принципі рекомендацій щодо застосування ліків. Аналізовані терміни ілюструють зразки морфологічного способу словотворення, зокрема основоскладання. До продуктивних типів уналежнюємо й словоскладання, результатом якого є терміни-юкстапозити. Поодинокими є випадки творення терміноназв-словосполучень. Джерельною базою формування внутрішньої форми термінів цієї лексико-семантичної групи слугували англійська, грецька, латинська, німецька мови.

Фармацевтичні терміни з компонентом *гастро-* / *гастр-* репрезентують чотири основні лексико-семантичні групи: «Найменування медичної царини»; «Найменування спеціалізації»; «Найменування захворювання»; «Найменування лікувальних препаратів». Лексико-семантична група «Найменування лікувальних препаратів» є найбільш продуктивною і представлена дев'ятьма лексико-семантичними підгрупами, частотність функціонування термінів у якій розподілена так: «Назви таблеток» – 37,2 %, «Назви дієтичних добавок» – 31,3 %, «Назви розчинів для ін'єкцій» – 6,1 %, «Назви капсул» – 5,9 %, «Назви зборів» – 5,8 %, «Назви фітопродуктів» – 5,5 %, «Назви гранул» – 2,9 %, «Назви порошків» – 2,8 %, «Назви оральних крапель» – 2,5 %. Фармацевтичні терміни аналізованої групи ілюструють як морфологічне, так і неморфологічне словотворення, містять у своїй структурі запозичені елементи, що мають стосунок до англійської, грецької, латинської, німецької, французької мов та іврити.

Комплексний аналіз навчально-методичної літератури вияв недостатню увагу лінгводидактів до висвітлення загальних теоретичних положень термінології як підрозділу «Лексикології» у шкільному курсі української мови, що спричинило необхідність формування вмінь і навичок послугування термінологічними системами студентами навчальних закладів передвищої і вищої освіти. Опис основних підходів до роботи з термінологічною лексикою в курсі «Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів медичних і фармацевтичних спеціальностей засвідчив усвідомлення важливості цієї навчальної діяльності. Ми запропонували систему завдань, яка сприятиме залученню фармацевтичної термінології до активного професійного словника майбутніх фармацевтів. Здійснене соціолінгвістичне опитування студентів факультету української філології Криворізького державного педагогічного університету та факультету фармації Криворізького медичного коледжу виявило загальну зацікавленість майбутніх спеціалістів-філологів і фармацевтів актуалізованими проблемами загалом і тими питаннями, які потребують розв'язання в майбутньому.

У результаті проведеного науково-дослідницького пошуку можемо констатувати: у подальшій науковій діяльності перед дослідниками постане низка завдань, які потребуватимуть вивчення, зокрема, повний опис терміноназв сучасних лікувальних препаратів з урахуванням 1) тематичного розподілу на лексико-семантичні групи за їх формою, призначенням, лікувальними властивостями; 2) необхідності висвітлення внутрішньої форми відповідних термінів, причин формування тих чи тих назв, лінгвістичного коментування дериваційних процесів, що беруть участь у творенні такої лексики тощо. Виконання таких наукових розвідок уможливить створення лінгвокогнітивної карти фармацевтичних лікувальних препаратів, яка стане у нагоді фармацевтам і засвідчить науковий лінгвістичний поступ у дослідженні фармацевтичної терміносистеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Боцман А. В. Структурно-семантичні та прагматичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі англomовних інструкцій до вживання лікарських засобів) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2006. 17 с.
2. Бондарець О. В. Посібник з основ українського термінознавства та перекладу науково-технічної літератури : навч. посіб. Харків : НТУ «ХП», 2002. 68 с.
3. Булик-Верхола С. З., Наконечна Г. В., Теглівець Ю. В. Основи термінознавства : навч. посіб. Львів : Львівська політехніка, 2016. 192 с.
4. Вакуленко М. О. Сучасна українська термінологія : методологія, кодифікація, лексикографічна практика. Дис. ... д-ра філол. наук : 10.02.01. Київ, 2023. 445 с.
5. Власенко Л. А. Прикладне термінознавство : навч. посіб. Ч. 1. Харків : НТУ «ХП», 2003. 144 с.
6. Вострова С. В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англomовного медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблематики ВІЛ/СНІДУ) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2003. 17 с.
7. Германович Г. Медичні терміни зі соматичними компонентами в сучасній українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2021. 20 с.
8. Гимер Н. О. Лексика косметики і косметології сучасної української мови : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2010. 16 с.
9. Гимер Н. О. Терміни як основа фахової мови. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство.* 2013. Т. 21. Вип. 19 (1). С. 89–93.
10. Гимер Н. Складені найменування як продуктивний тип номінації в термінології косметики та косметології. *Вісник Національного університету*

«Львівська політехніка». *Проблеми української термінології*. 2014. № 791. С. 48–52.

11. Дев'ятко Ю. С. Дери́ваційна характеристика медичних термінів (на матеріалі стоматологічних текстів). *Вісник Одеського національного університету. Філологія*. 2019. Т. 24. № 1 (19). С. 21–28.

12. Дев'ятко Ю. С. Типологія стоматологічної термінології в українській та англійській мовах та її лексикографічне відтворення : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2021. 24 с.

13. Дидик-Меуш Г. Історичний та діалектний аспекти лексикологічного вивчення медичних номенів. *Діалектологічні студії. Мова в часі і просторі*. 2003. С. 155–159.

14. Д'яков А. Основи термінотворення : семантичний та соціолінгвістичний аспекти. Київ : Видавничий дім «Academia», 2004. 220 с.

15. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : КМ Academia, 2000. 218 с.

16. Єрьомкіна Г. Г., Гожелова Н. М., Мокрієнко Е. М. та ін. Посібник з англійської фармацевтичної термінології для студентів 1 курсу фармацевтичного факультету. Одеса : ОНМедУ, 2020. 120 с.

17. Єщенко Т. А. Фахове мовлення фармацевта : навч.-метод. посіб. Львів : Львівський нац. мед. ун-т імені Данила Галицького, 2022. 123 с.

18. Заболотня Р. В. Джерела походження та морфемна структура фармаконімів оториноларингології. *Філологічні студії*. 2017. Вип. 9. С. 102–107.

19. Зіменковський А. Б., Пономаренко В. М., Піняжко О. Р., Калинюк Т. Г. Базовий термінологічний глосарій за програмою з клінічної фармації. Львів–Київ : Ліга-Прес. 2004. 446 с.

20. Золотухін Г. О. Фахова мова медика : ділова українська мова для студентів-медиків : навч. посіб. Київ : Здоров'я, 2001. 392 с.

21. Іващенко В. Основні напрями досліджень у термінознавстві кінця ХХ–початку ХХІ століть. *Вісник Національного університету «Львівська*

політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2014. № 791. С. 22–26.

22. Калько В. В. Когнітивно-ономасіологічний аналіз назв лікарських рослин в українській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Одеса, 2003. 20 с.

23. Кисіль Г. Г. Українська мова: культура мовлення медика : навч. посіб. / Г. Г. Кисіль, О. Ф. Черногуз. Київ : ВСВ «Медицина», 2018. 464 с.

24. Клименко Н. Ф. Осново- і словоскладання у процесах номінації сучасної української мови. *Українська мова*. 2003. № 3–4. С. 83–105.

25. Козиряцька С. А. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навч. посіб. для студентів I курсу 1–2-го медичних факультетів. Запоріжжя: ЗДМУ, 2015. 74 с.

26. Косенко А. В. Основні характеристики англійської медичної термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 18 (2). С. 68–70.

27. Кочан І. М. Словотвірні норми і термінологія. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2 (1). С. 202–209.

28. Куделько З. Б. Лінгвістичне впорядкування термінології: аспекти і проблеми. *Наука в інформаційному просторі* : матеріали VIII міжнародної наукової конференції. Дніпропетровськ : Біла К. О., 2012. Т. 1. С. 92–95.

29. Кулікова Т. Деркач В. Дери́вація термінів мережі Інтернет в українській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 51. С. 242–245.

30. Латинська мова та основи фармацевтичної термінології : навч. посіб. / Т. В. Тітієвська, А. К. Куліченко. Запоріжжя : ЗДМУ, 2015. 102 с.

31. Латинська мова та основи фармацевтичної термінології : підручник / за ред. Л. Ю. Смольської. Київ : ВСВ «Медицина», 2019. 368 с.

32. Левченко В. О., Перхач Р.-Ю. Т. Медична термінологія як об'єкт лінгвістичного дослідження. *«Young Scientist»*. 2021. № 9 (97). С. 115–118.

33. Лехніцька С. І. Епонімічний і топонімічний компоненти у фармацевтичній термінології і номенклатурі. *Studia Linguistica*. 2013. Вип. 7. С. 443–448.

34. Лехніцька С. І. Явище синонімії у фармацевтичній номенклатурі грецько-латинського походження : ономаціолого-дериваційний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.14. Київ, 2016. 17 с.

35. Лещенко Т. О., Шарбенко Т. В. Профілізація предмета «Українська мова за професійним спрямуванням» на стоматологічному факультеті як нова технологія навчання. *Український стоматологічний альманах*. 2011. № 1. С. 13–16.

36. Лещенко Т. О. Українська мова в медицині: навч. посіб. для самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів МОЗ України / Т. О. Лещенко, Т. В. Шарбенко, В. Г. Юфименко. Полтава, 2017. 332 с.

37. Лещук Т. Й. Латинські термінологічні домінанти та їх можливі власномовні еквіваленти (прагматика фармацевтичної номенклатури). *Лінгвістичні та методичні проблеми навчання мови як іноземної : матеріали V міжнародної науково-практичної конференції*. Полтава : Вид-во Української медичної стоматологічної академії, 2004. С. 115–117.

38. Литвиненко Н. П., Місник Н. В. Термінологічні проблеми в новій навчальній літературі медичного профілю. *Філологічні дослідження : Філологія і медицина*, 2014. №11. С. 114–121.

39. Ліпінська А. В. Науково-технічна термінологія : навч. посіб. Київ : Університет «Україна», 2007. 218 с.

40. Лісовий М. І. Культура професійного мовлення : навч. посіб. для студентів вищих медичних навчальних закладів. Вінниця : НОВА КНИГА, 2010. 200 с.

41. Луковенко Т. Тематична класифікація української гомеопатичної термінології (тематичні розряди медичних, психологічних та педагогічних

термінів). *Теоретичні й прикладні проблеми сучасної філології*. 2019. Вип. 8 (1). С. 101–105.

42. Луковенко Т. О. Українська гомеопатична лексика : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Донецьк, 2011. 16 с.

43. Лях І. Композити в термінології. *Українська термінологія і сучасність*. Київ : КНЕУ, 2001. Вип. IV. С. 72–74.

44. Малахова В. В. Афіксоїдальні утворення у медичній термінології сучасної української мови. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах* : матеріали ІХ міжнародної наукової конференції. Дніпро, 2019. С. 112–114.

45. Макеєв К. С. Жанрові особливості фармацевтичних текстів у німецько-українському перекладі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2009. 15 с.

46. Маслова Т., Федоренко С. Когнітивний підхід до міждисциплінарного дослідження термінології. *Advanced Linguistics*. 2022. № 9. С. 43–50.

47. Мацько Л. І. Програма «Українська мова» для профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів, 10–11 класи. Філологічний напрям, профіль – українська філологія. Київ, 2017. 84 с.

48. Методичні рекомендації щодо проведення практичних занять з дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» у вищому медичному навчальному закладі / уклад. Я. С. Білик, Г. П. Краєвська, М. І. Лісовий, О. М. Лисенко, Л. М. Писаренко, О. М. Лисенко. Вінниця, 2018. 52 с. URL : [Metod. rekom..pdf](#).

49. Михайлова О. Г. Фармаконіми на позначення аналгетичних препаратів як об'єкт ономасіологічного дослідження. *Science and Education a New Dimension*. Budapest, 2017. V (33). Issue 123. P. 47–51.

50. Михайлова О. Г. Українська наукова термінологія. Харків : НТУ «ХП», 2002. 119 с.

51. Місник Н. В. Дери́ваційні процеси як процес формування термінологічного фонду медичної науки. *Термінологічний вісник*. 2019. Вип. 5. С. 261–267.

52. Місник Н. В. Історія становлення української медичної термінології. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 9 : Сучасні тенденції розвитку мов*. 2011. Вип. 5. С. 199–203.

53. Місник Н. В. Формування української медичної клінічної термінології : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / НАН України ; Інститут української мови. Київ, 2002. 173 с.

54. Місник Н., Симоненко Л. Про «стан здоров'я» мови медицини (термінологічний аспект). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2002. Вип. 453. С. 262–269.

55. Нековаль І. В., Казанюк Т. В. Фармакологія : підручник. Київ : ВСВ «Медицина», 2010. 520 с.

56. Нелюба А. М. Суперечності морфемно-словотвірної термінології і способи їх уникнення : *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах* : матеріали ІХ Міжнародної наукової конференції. Дніпро, 2019. С. 122–124.

57. Павлова О. І. Основи термінознавства : навч. посіб. Рівне : Волинські обереги, 2011. 200 с.

58. Перцев І. М. Обговорюємо дефініції базових термінів фармацевтичної енциклопедії. *Аптека*. 2009. № 15 (686). URL : <https://www.apteka.ua/article/8366>.

59. Перцев І. М. Термінологія – визначальний чинник фармацевтичної діяльності *Фармація України. Погляд у майбутнє* : матеріали VII Національного з'їзду фармацевтів України. 2010. Т. 2. С. 367.

60. Перцев І. М., Рубан О. А. Стан фармацевтичної термінології та правомірність статусу терміну «фармацевтичний препарат». *Фармацевтичний журнал*. 2011. № 4. С. 18–23. URL : <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream>.

61. Перцев І. М., Рубан О. А. Термінологія фармацевтичної галузі потребує негайної уніфікації та стандартизації. *Фармацевтичний журнал*. 2001. № 3. С. 22–25.

62. Перхач Р.-Ю. Т. Етапи розвитку терміна і терміносистеми у медицині та фармації. *Науковий вісник Острозької академії. Наукові записки. Серія філологічна*. Острог, 2014. № 46. С. 145–148.

63. Перхач Р.-Ю. Т. Корпус інструкцій до медичних препаратів як метод дослідження медичної термінології. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2015. Вип. 13. С. 171–175.

64. Перхач Р.-Ю. Т. Перекладознавчий аспект медичної термінології (на матеріалі інструкцій до лікарських засобів). *Aktuální otázky překladu: mezijazykovú a mezikulturní výměr : kolektivní monografie / Alla Arkhanhelska (ed.)*. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. С. 163–177.

65. Перхач Р.-Ю. Т. Стан і перспективи досліджень термінології фармації (на прикладі польської, української та німецької фармації). *Лінгвістичні проблеми та інноваційні підходи до викладання чужоземних мов у вищих навчальних закладах: матеріали V міжнародної науково.-практичної конференції*. Львів : Вид-во ЛДУ БЖД, 2012. С. 151–153.

66. Перхач Р.-Ю. Т. Транстермінологізація як явище неосемантизації лексики в інструкціях до медичних препаратів. *Актуальні проблеми прикладної лінгвістики*. Одеса : Букаєв В. В., 2014. Вип. 1. С. 94–98.

67. Перхач Р.-Ю., Сусуловська М. Р. Семантичний аналіз медичних термінів в інструкціях до лікарських препаратів. *Молодий вчений*. 2019. № 10 (74). С. 190–193.

68. Попович Ю. В., Бялик В. Д. Поняття термінології та терміносистеми в сучасній лінгвістиці. *Вчені записки ТНУ імені*

В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації. 2020. Т. 31 (70). № 2. Ч. 2. С. 206–211.

69. Світлична Є. І., Берестова А. А., Тележкіна О. О. та ін. Фахова мова фармацевта : підручник. Харків : «Тім Пабліш Груп», 2012. 260 с.

70. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля–К, 2006. 716 с.

71. Сергієнко Т. В. Формування навичок фахової комунікації в іноземних студентів медичних університетів : дис. ...докт. філол. наук : 011 Освітні, педагогічні науки. Київ, 2021. 364 с.

72. Сидоренко Л., Дядюра Г., Кухарева-Рожко В. Суфіксальна деривація термінів-ад'єктивів. *SCIENTIA*. 2021. URL : <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8981>

73. Сизонов Д. Ю. Лінгвопрагматичний потенціал медичної термінології в українських мас-медіа : автореф. дис. ... канд філол. наук : 10.02.01. Київ, 2012. 19 с.

74. Сизонов Д. Ю. Медична термінологія в мас-медіа : стилістичний потенціал : монографія. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2012. 198 с.

75. Сизонов Д. Ю. Функціонально-стильові параметри медичної термінології. *Лінгвістичні студії*. 2011. № 22. С. 312–317.

76. Скорейко-Свірська І. П. Синонімічні відношення між англомовною та автохтонною спеціальною лексикою в українській науково-технічній термінології. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Серія : Філологія. Мовознавство*. 2009. Т. 98. Вип. 85. С. 80–85.

77. Сопова К. Знак для товарів і послуг – назва лікарського засобу як об'єкт дослідження судової експертизи. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. Київ, 2017. № 2 (94). С. 45–61.

78. Станівчук В. В. Структурно-семантичні особливості фармацевтичних текстів-інструкцій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2011. № 7. С. 230–234.

79. Телеки М. М. Словоскладання у сучасній латинській медичній термінології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2017. № 26. Т. 2. С. 85–88.

80. Ткач А. В. Іменникове осново- та словоскладання в системі українських медичних термінів. *Науковий вісник Чернівецького університету. Романо-слов'янський дискурс*. 2014. № 721. С. 72–75.

81. Ткач А. В. Словосполучення термінологічного характеру в українській медичній терміносистемі. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал*. 2017. № 3 (15). С. 30–33.

82. Толчєєва Т. С. Принципи розроблення кластерної таксономії фармацевтичних термінів і номенів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019. № 40. Т. 2. С. 130–136.

83. Томашевська А. Ю. Експериментальна перевірка ефективності методики формування у майбутніх фармацевтів англомовної лексичної компетентності в читанні та говорінні у процесі самостійної роботи. *Педагогічний альманах*. Херсон, 2018. Вип. 40. С. 184–189.

84. Томашевська А. Ю. Лінгвістичні особливості англомовного фармацевтичного дискурсу та фармацевтичної лексики. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. Серія: Філологічні науки*. Чернівці-Сучава : БДМУ, 2018. Вип. 1. С. 49–53.

85. Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови : монографія / за ред. Л. М. Томіленко. Івано-Франківськ : Фоліант, 2015. 160 с.

86. Українська мова за професійним спрямуванням : підр. / С. М. Луцак, Н. П. Литвиненко, О. Д. Турган та ін.; за ред. С. М. Луцак. Київ : ВСВ «Медицина», 2017. 360 с.

87. Українська мова (профільний рівень) : підр. для 10 кл. закл. заг. серед. осв. / С. О. Караман, О. М. Горошкіна, О. В. Караман, Л. О. Попова. Харків : Видавництво «Ранок», 2018. 272 с.
88. Усик Л. М. Когнітивно-ономасіологічна реконструкція оцінного компонента у семантиці фітонімів (на матеріалі назв лікарських рослин у німецькій, англійській, російській та українській мовах) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2017. 254 с.
89. Федоренко С. В., Шеремета К. Б. Студіювання фахової мови в лінгводидактичному та власне лінгвістичному аспектах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2021. № 11 (79). С. 42–45.
90. Хирівська Г. П. Епоніми в українській фармацевтичній термінології. *Термінологічний вісник*. 2011. Вип. 3 (2). С. 110–116.
91. Хирівська Г. П. Тематична класифікація української фармацевтичної термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2018. № 890. С. 70–74.
92. Хирівська Г. П. Терміни-словосполучення в українській фармацевтичній термінології. *Наукова термінологія нового століття: теоретичні і прикладні виміри*. Рівне : НУВГП, 2017. С. 251–254.
93. Хирівська Г. П. Терміни фармаеконіміки та фармацевтичного термінознавства як тематичні групи фармацевтичної термінології. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2017. № 869. С. 82–85.
94. Хирівська Г. Явище синонімії в українській фармацевтичній термінології. *Studia Ukrainica Posnaniensia*. Poznań : Uniwersytet im. Adama Mickiewicza. Instytut Filologii Rosyjskiej, 2016. Т. 4. С. 167–172. URL : <http://pressto.amu.edu.pl/index.php/sup/article/viewFile/5890/5960/>.
95. Цісар Н. З. Вторинна номінація в системі української медичної термінології : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2009. 18 с.

96. Цуркан О. О., Цуркан Т. С. Напрямки формування фармацевтичної термінології. *Фармацевтичний журнал*. 2004. № 1. С. 57–60.
97. Чекман І. С., Горчакова Н. О., Казак Л. І. Фармакологія : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2017. 784 с.
98. Черних В. П. Дефініції в сучасній фармації та фармакології або як називати ліки. *Раціональна фармакотерапія*. 2010. № 2. С. 15–19. URL : <https://rpht.com.ua/ua/archive/2010/2%2815%29/pages-15-19/definiciyi-v-suchasniy-farmaciyi-ta-farmakologiyi-abo-yak-nazivati-liki>.
99. Черних В. П., Перцев І. М. Упорядкування та значення термінології у фармацевтичній діяльності. URL : <http://dspace.nuph.edu.ua/bitstream>.
100. Шалаєва Г. Структурний аналіз сучасної медичної термінології та труднощі перекладу багатокомпонентних медичних термінів. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2014. № 1. С. 90–96.
101. Anreiter P. Pharmakonyme : Benennungsmotive und Strukturtypologie von Arzneimittelnamen. Wien : Ed. Praesens, 2002. 461 p.
102. Cabré Castellví M. T. Theories of terminology: their description, prescription and explanation. *Terminology*. 2003. № 9 (2). P. 163–199.
103. Cabré M. T. La Teoría Comunicativa de la Terminología, una aproximación lingüística a los términos. *Revue française de linguistique appliquée*. 2009. Vol. 14. № 2. P. 9–15.
104. Lovis C., Baud R., Rassinoux A. M., Michel P. A., Scherrer J. R. Medical dictionaries for patient encoding systems: a methodology. *Artificial Intelligence in Medicine*. 1998. Vol. 14, Issues 1–2. P. 201.
105. Picht H. The seven pillars of terminology. *Terminologija*. Vilnius, 2009. № 16. P. 8–22.
106. Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description. Amsterdam. Philadelphia : John Benjamins, 2000. 258 p.
107. Whalen K. Lippincott Illustrated Reviews : Pharmacology. Lippincott Williams & Wilkins, 2018. 576 p.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний формуляр лікарських засобів / за ред. М. Л. Аряєва, Г. М. Бутенка, Ю. І. Губського, Д. І. Заболотного та ін. Вип. 10. Київ : ДП «Державний експертний центр МОЗ України», 2018. 1222 с.
2. Каталог лікарських засобів – нормативно-директивні документи МОЗ України. URL : <https://mozdocs.kiev.ua/liki.php?nav=2>.
3. Кніпович М. Ф. Словник медичної термінології. Латинсько-українсько-російський. Київ : Держ. мед. вид-во УРСР, 1948 ; 2-е фототип. вид. Детройт : Бібліотека наукового тов.-ва ім. Т. Шевченка, 1985. 442 с.
4. Компедіум – лікарські препарати. URL : <https://compendium.com.ua/uk/>
5. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ : АН УРСР, 1974. 865 с.